

Wyniki Standardowe 2018 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

**REGION FADN 790
WIELKOPOLSKA I ŚLĄSK**

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2020

Wyniki Standardowe 2018 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

**REGION FADN 790
WIELKOPOLSKA I ŚLĄSK**

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr	Monika Juchniewicz
mgr inż.	Adam Smolik
mgr inż.	Justyna Żurakowska

Warszawa 2020

Redakcja techniczna

Monika Furmaniak

Grażyna Nachtman

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-817-9

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych

00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20

Tel.: +48 (22) 505 45 82

E-mail: portal@fadm.pl

Internet: www.fadm.pl; www.polskifadm.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN	8
1.1. Struktura gospodarstw z pola obserwacji w regionie Wielkopolska i Śląsk (790).....	8
1.2. Pole obserwacji Polskiego FADN	9
2. Analiza Wyników Standardowych	11
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	11
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych	11
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych	13
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	37
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	37
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	39
Wnioski	60

Spis wykresów

Wykres 1.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Wielkopolska i Śląsk	9
Wykres 1.2-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN	10
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych.....	11
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych ...	12
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)	12
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych.....	14
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	15
Wykres 2.1-7	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	16
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	17
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych	18
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	20
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	20
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	22
Wykres 2.1-16	Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	24
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	24
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych	25
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych	26
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	27
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	28
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	29
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	30
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	32
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	33
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	34
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	35
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	36
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej.....	37
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	38
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU).....	38

Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej.....	39
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	40
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 2.2-7	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	41
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	42
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	43
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	44
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	45
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	46
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	48
Wykres 2.2-16	Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	49
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej.....	50
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej.....	51
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	52
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	54
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	55
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	56
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	56
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	57
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	58
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	58
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	59
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	60

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
ONW	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRGR	- Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza wybranych danych dotyczących działalności gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polski FADN) w roku 2018. Wyniki te zostały obliczone na podstawie danych ze statystycznie reprezentatywnej próby gospodarstw rolnych liczącej w regionie Wielkopolska i Śląsk 4 389 gospodarstw. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w regionie Wielkopolska i Śląsk², w analizowanym roku obejmowało 171 416 gospodarstw. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2007”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro.

Podstawowym celem analizy jest ocena głównych czynników kształtujących sytuację ekonomiczną gospodarstw rolnych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2018 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w regionie Wielkopolska i Śląsk typ rolniczy zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji, od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne. Analiza składa się z dwóch części. Część pierwsza zawiera charakterystykę rozkładów gospodarstw w polu obserwacji Polskiego FADN w regionie Wielkopolska i Śląsk, druga zawiera analizę wybranych zmiennych charakteryzujących podstawowe zasoby będące w posiadaniu gospodarstw i wartość Standardowej Produkcji oraz ekonomiczne wyniki ich działalności.

¹ Smolik A.; Juchniewicz M.; Żurakowska J.: Wyniki Standardowe 2018 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Region 790 Wielkopolska i Śląsk. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2020.

² Goraj L.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2007” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały omówione w publikacji: Goraj L.; Bocian M.; Cholewa I.; Nachtman G.; Tarasiuk R. Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji regionu FADN 790 oraz w polu obserwacji Polskiego FADN całego kraju według dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁴: wielkości ekonomicznej⁵ i typu rolniczego, które wykorzystywane są w ustalaniu planów wyboru próby gospodarstw rolnych.

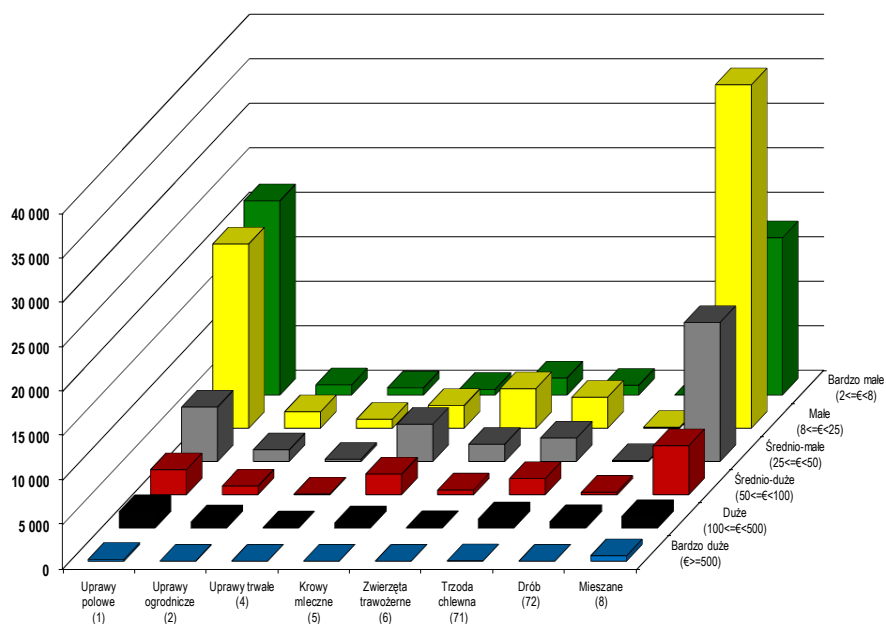
1.1. Struktura gospodarstw z pola obserwacji w regionie Wielkopolska i Śląsk (790)

W skład pola obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk wchodziło 171 416 gospodarstw. Najbardziej liczną grupę stanowiły gospodarstwa mieszane (46% gospodarstw z tego regionu) oraz gospodarstwa nastawione na uprawy polowe (31% gospodarstw). Region ten, na tle pozostałych regionów, wyróżnia się dość liczną grupą gospodarstw specjalizujących się w chowie trzody chlewnej. W przypadku rozkładu gospodarstw w klasach wielkości ekonomicznej, dominowały gospodarstwa do 50 tys. euro SO (88% gospodarstw) (patrz: Wykres 1.1-1).

⁴ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

⁵ Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

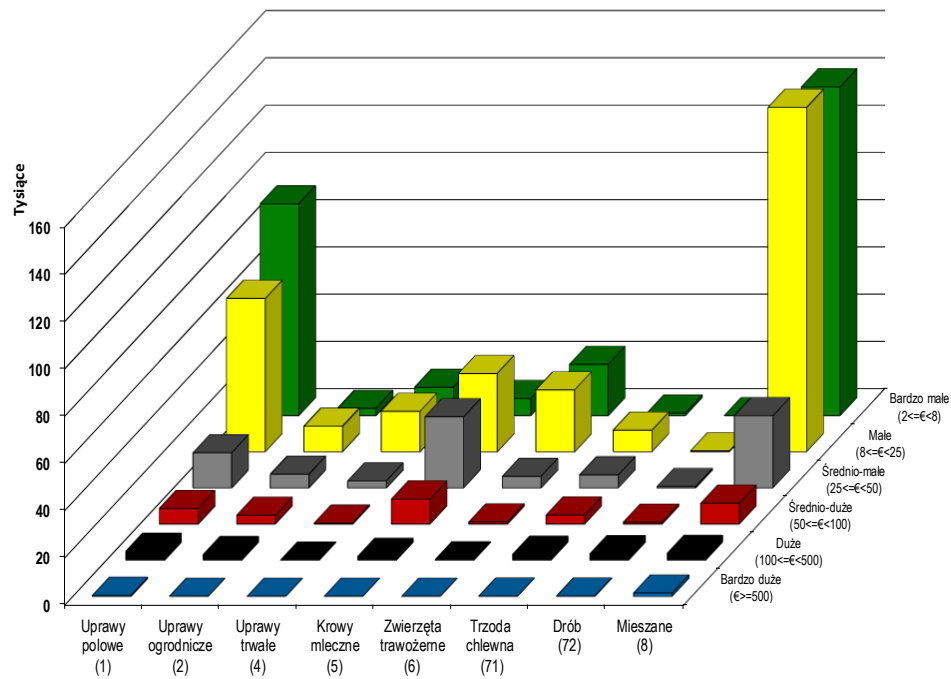
Wykres 1.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Wielkopolska i Śląsk

1.2. Pole obserwacji Polskiego FADN

W 2018 r. w polu obserwacji Polskiego FADN znajdowało się 730 883 gospodarstw. W zbiorowości tej zdecydowana większość gospodarstw rolnych miała małą i bardzo małą wielkość ekonomiczną (tj. 80%). Podobnie jak w przypadku regionu Wielkopolska i Śląsk, najliczniejsze były gospodarstwa o mieszanym typie produkcji (45%) oraz specjalizujące się w uprawach polowych (25%) (patrz: Wykres 1.2-1).

Wykres 1.2-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN

2. Analiza Wyników Standardowych

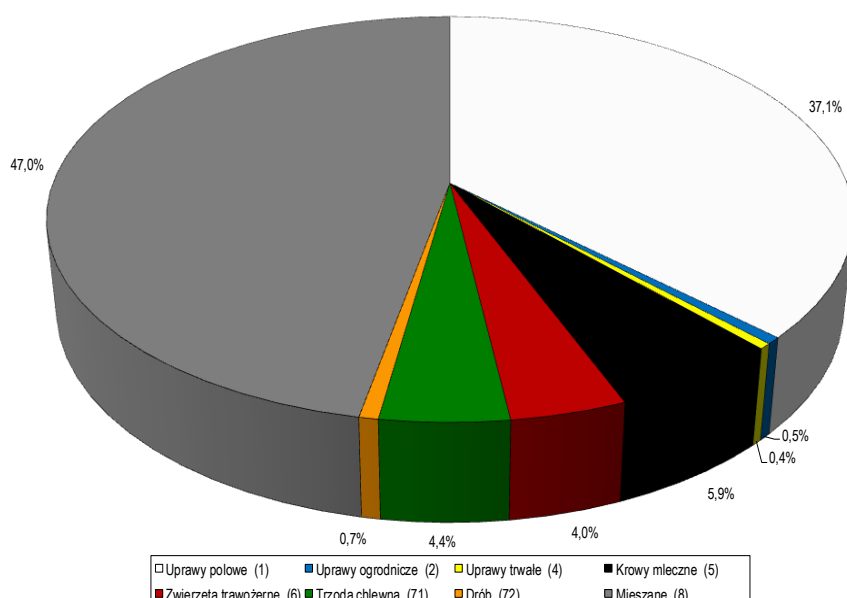
Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłowia zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw wyróżnionych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych

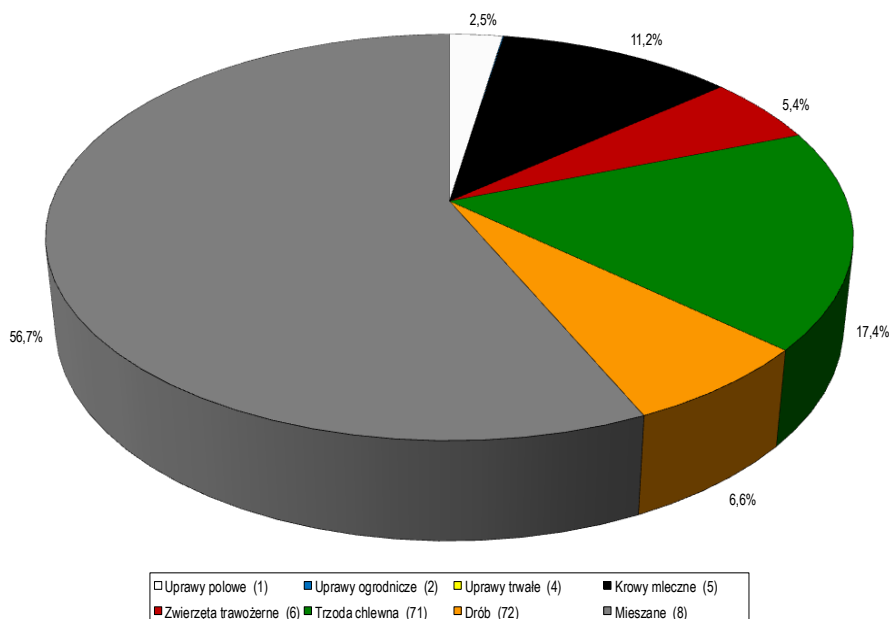
Gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą uprawiały 47% użytków rolnych znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw w regionie Wielkopolska i Śląsk (patrz: Wykres 2.1-1). Znaczącą powierzchnię użytków rolnych (37,1%) zajmowały również gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych. Z drugiej strony w użytkowaniu gospodarstw reprezentujących typ rolniczy uprawy trwałe znajdowało się zaledwie 0,4% całkowitej powierzchni ziemi użytkowanej rolniczo przez gospodarstwa tego regionu.

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych

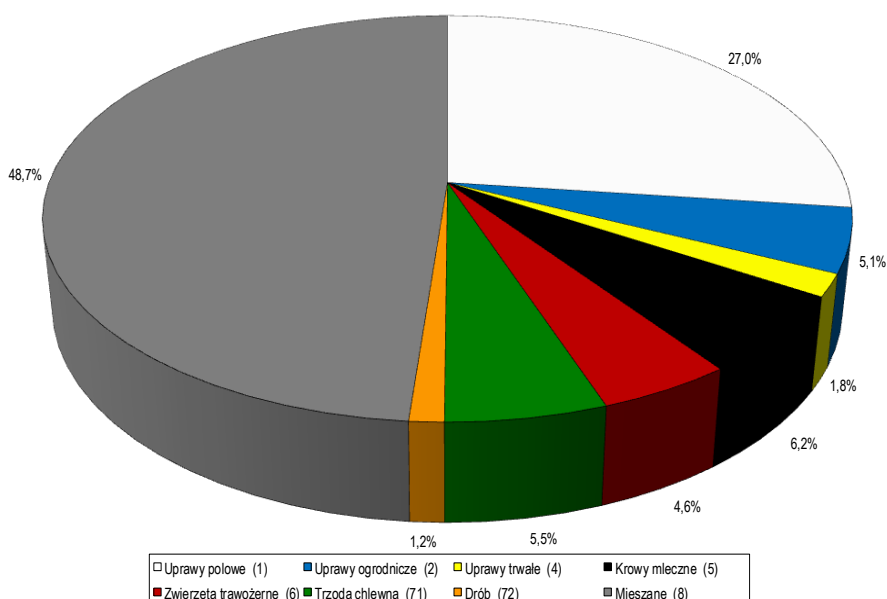
Rozpatrując rozkład pogłowia zwierząt (w jednostkach przeliczeniowych LU) należy zauważyć, że 56,7% pogłowia zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (patrz: Wykres 2.1-2). Natomiast najmniejsza liczba zwierząt wystąpiła w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych (zaledwie 0,05%).

Wykres 2.1-2 Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych

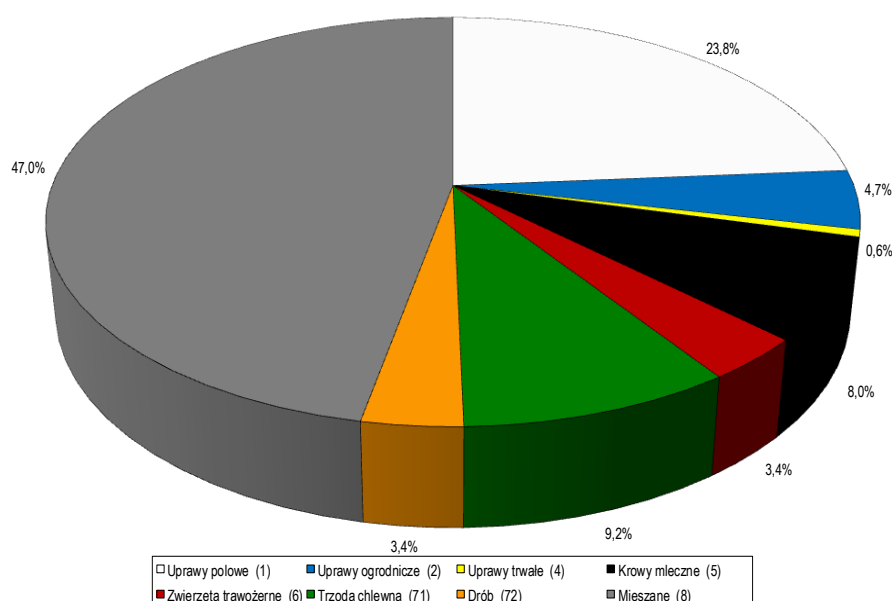
Z liczebnością gospodarstw w poszczególnych typach związana jest skala nakładów pracy. Najbardziej liczne gospodarstwa mieszane dawały zatrudnienie największej liczbie osób. W 2018 r. w gospodarstwach tych pracowało 48,7% ogółu pełnozatrudnionych (wyrażonych w osobach przeliczeniowych AWU) z regionu Wielkopolska i Śląsk (patrz: Wykres 2.1-3). Z kolei gospodarstwa reprezentujące typy: drób i uprawy trwałe angażowały odpowiednio 1,2% i 1,8% osób pełnozatrudnionych.

Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

Wykres 2.1-4 przedstawia rozkład wartości Standardowej Produkcji (SO) w grupie gospodarstw regionu 790. Dominujące pod względem udziału w wartości Standardowej Produkcji były gospodarstwa o mieszanym typie produkcji (47% wartości Standardowej Produkcji). W dalszej kolejności znalazły się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych, które wypracowały 23,8% Standardowej Produkcji. Z kolei gospodarstwa o typach: trzoda chlewna i krowy mleczne miały zbliżony udział w tworzeniu SO. Udział ten wyniósł odpowiednio 9,2% i 8,0%. Pozostałe cztery typy wypracowały łącznie 12,1% Standardowej Produkcji badanej zbiorowości.

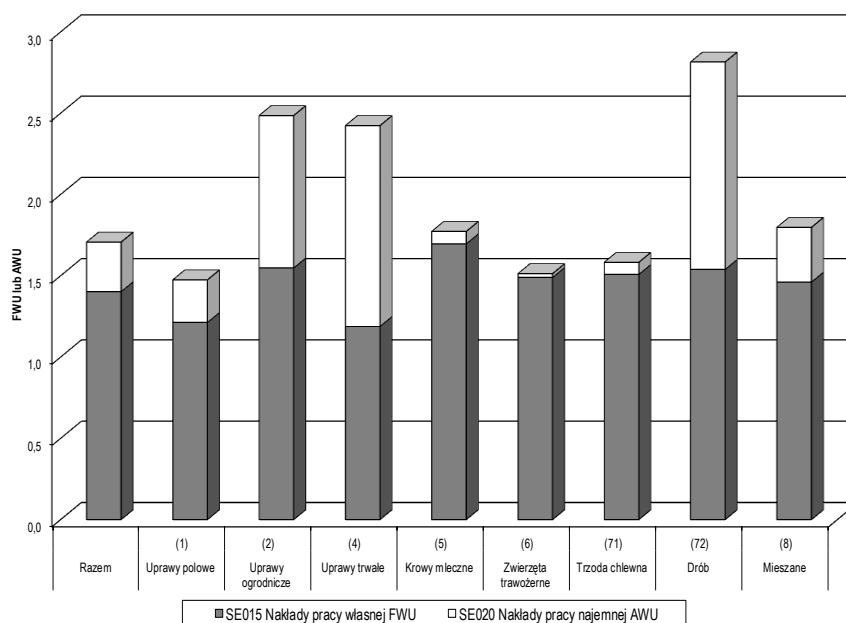
Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według typów rolniczych

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych

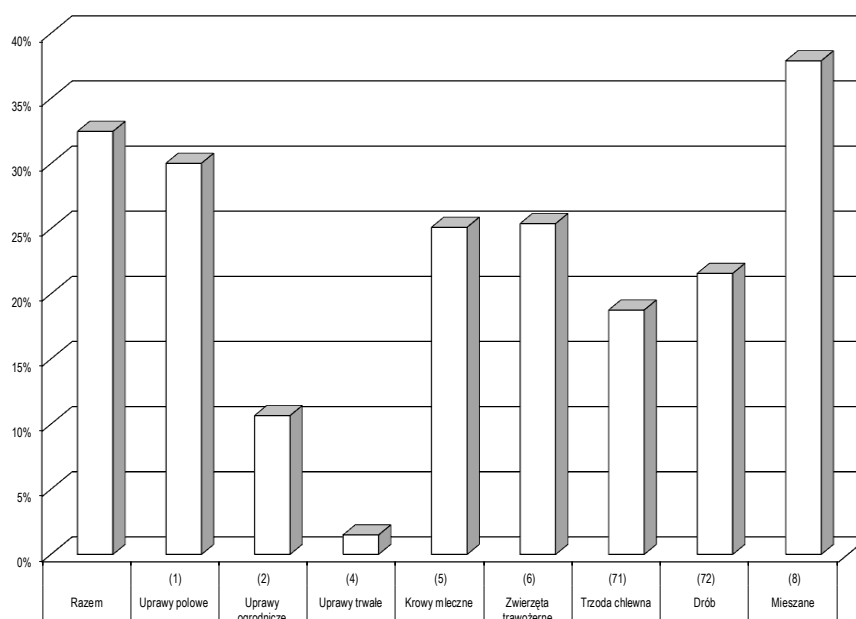
W 2018 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk największe nakłady pracy ogółem w przeliczeniu na gospodarstwo ponoszone były w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu i wyniosły 2,8 AWU (patrz: Wykres 2.1-5). Ponadto w tych gospodarstwach oraz w gospodarstwach o typie uprawy trwałe praca najemna stanowiła najwyższy udział w nakładach pracy ogółem (45 - 51%). W pozostałych typach rolniczych udział pracy najemnej zawierał się w przedziale od 1,5 do 37,7%. Najniższą pracochłonnością cechowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawie polowej (1,47 AWU na gospodarstwo). Nakłady pracy własnej kształtowały się w granicach 1,2 - 1,7 FWU i najwyższy ich poziom zaobserwowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych.

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

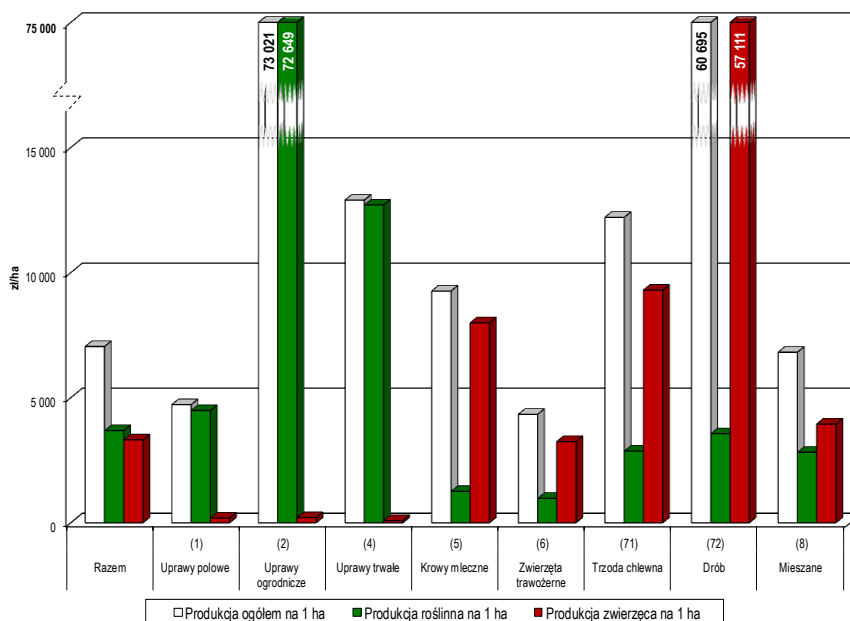
W analizowanych gospodarstwach ziemia dodzierżawiona znacząco powiększała powierzchnię użytków rolnych będących do dyspozycji gospodarstw. Najwięcej ziemi (38%) dodzierżawiały gospodarstwa specjalizujące się w mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz gospodarstwa z uprawami polowymi (30%). W najmniejszym stopniu z obcych użytków rolnych korzystały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (1%). Jest to uzasadnione charakterem prowadzonej przez te gospodarstwa produkcji, która wymaga inwestowania w ziemię, a poczynione inwestycje charakteryzują się długim okresem zwrotu. Inwestowanie w plantacje upraw trwałych na obcych gruntach jest obarczone wysokim ryzykiem (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych

Najwyższą produktywnością ziemi (73 021 zł/ha) charakteryzowały się gospodarstwa ogrodnicze (patrz: Wykres 2.1-7). Wynika to z faktu, że znaczna część produkcji realizowana jest pod osłonami, co przekłada się na wysoką wartość produkcji. Bardzo wysoka produktywność ziemi obserwowana jest także w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu, w których produkcja w niewielkim stopniu powiązana jest z ilością ziemi jaką dysponują te gospodarstwa. Gospodarstwa te osiągnęły produktywność ziemi w wysokości 60 695 zł/ha. Jest to wartość 14-krotnie większa od gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych, w których produkcja ogółem na hektar osiągnęła wartość 4 332 zł.

Wykres 2.1-7 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

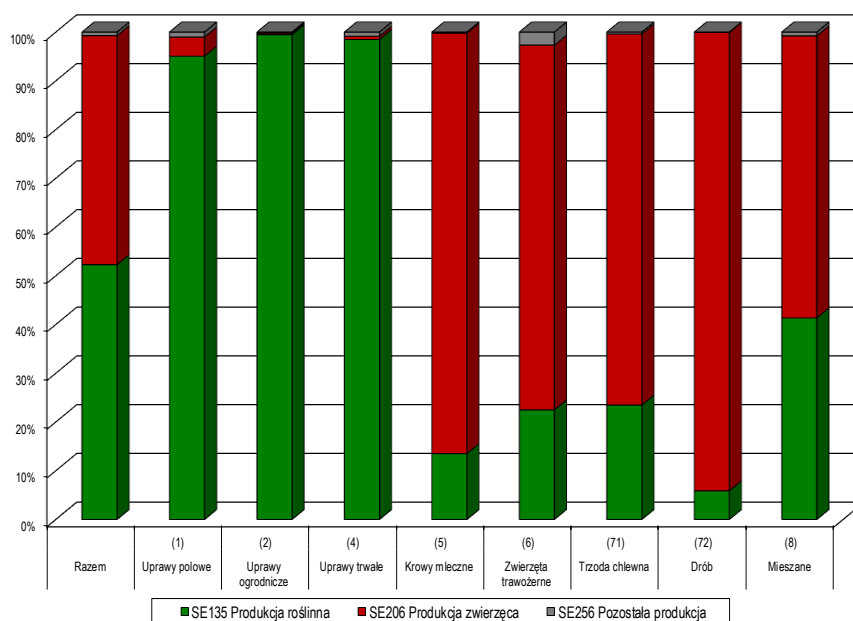

Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych, uprawach trwałych i polowych praktycznie całą swoją produkcję wytworzyły w ramach działalności roślinnej (ponad 90%), osiągając przy tym bardzo wysoki poziom specjalizacji.

Udział produkcji zwierzęcej w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt w zależności od typu rolniczego wahał się od 75 (zwierzęta trawożerne) do 94% (drób).

Udział pozostałej produkcji⁶ w produkcji ogółem zawierał się w przedziale od 0,04 do 2,7%. Najniższym udziałem tej produkcji charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu i z krowami mlecznymi. Produkcja tego rodzaju miała marginalny udział w większości badanych podmiotów (patrz: Wykres 2.1-8).

⁶ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrotowych, pozostałe produkty i przychody.

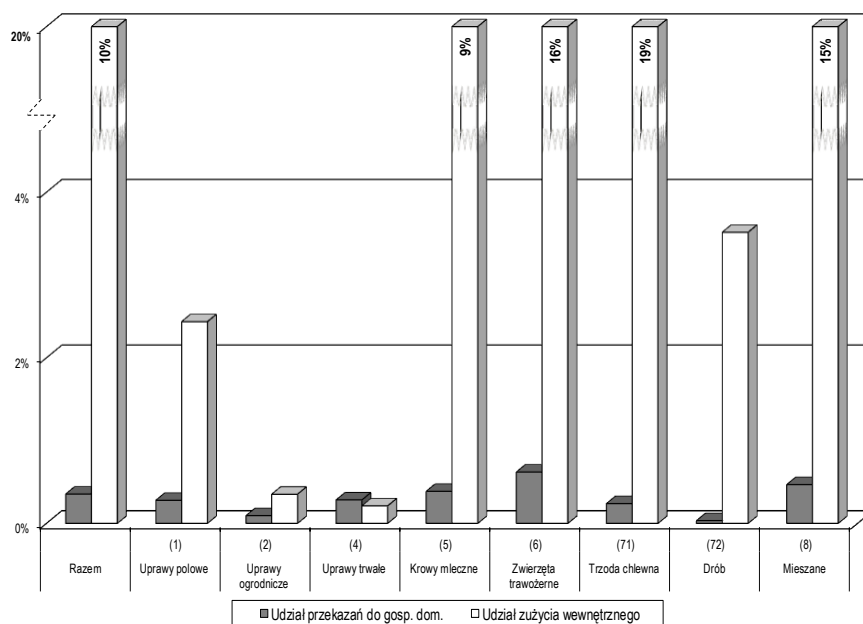
Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

Wykres 2.1-9 potwierdza pewne prawidłowości w funkcjonowaniu gospodarstw rolnych. Część wytworzonej produkcji gospodarstwa przeznaczają na zużycie wewnętrzne. Najczęściej jest to ziarno zbóż zużyte na paszę, w niewielkim zakresie na siew. Stąd też gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej oraz gospodarstwa mieszane zazwyczaj przeznaczają na zużycie wewnętrzne dużo więcej swojej produkcji niż gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji roślinnej. W 2018 r. najwyższe zużycie wewnętrzne w relacji do produkcji miały gospodarstwa specjalizujące się w chowie trzody chlewnej i zwierząt trawożnych (odpowiednio 19% i 16%). Spośród gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej najniższe zużycie wewnętrzne (3,5%) miały gospodarstwa nastawione na chów drobiu. Niski udział zużycia wewnętrznego odnotowano również w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych (odpowiednio 0,35% i 0,21%). Wynika to z ograniczonych możliwości wykorzystania specjalistycznego asortymentu produktów tych gospodarstw oraz z powszechnego stosowania kwalifikowanego materiału siewnego pochodzącego z zakupu zamiast nasion i sadzonek własnych.

Udział przekazania do gospodarstwa domowego w wartości produkcji ogółem kształtował się na zbliżonym poziomie we wszystkich typach rolniczych i nie przekroczył 1% produkcji ogółem. Nieco większe przekazania w ujęciu wartościowym odnotowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych oraz w gospodarstwach mieszanych.

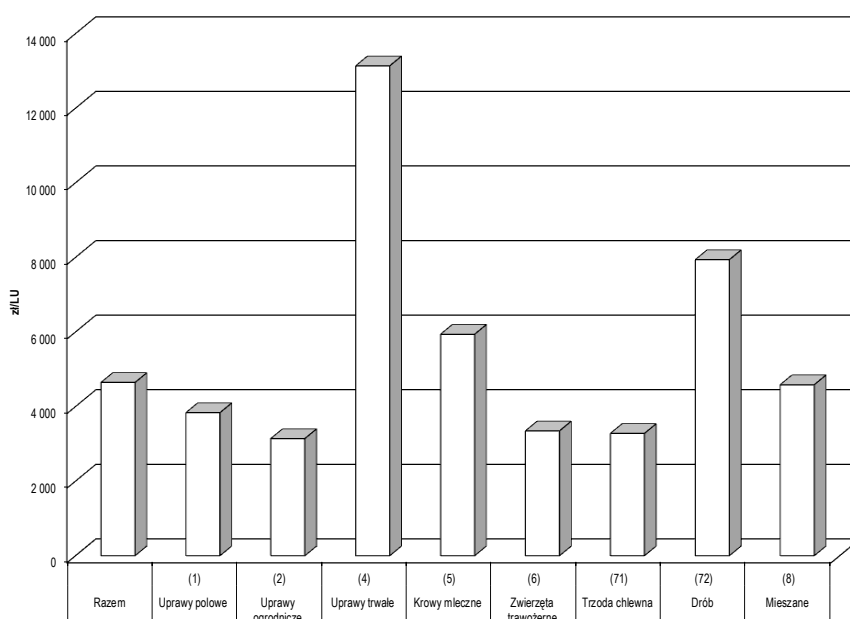
Wysoki poziom zużycia wewnętrznego oraz przekazania produktów rolnych do gospodarstwa domowego miał silny związek z rodzajem wytwarzanych produktów roślinnych i zwierzęcych w poszczególnych typach gospodarstw.

Wykres 2.1-9 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych

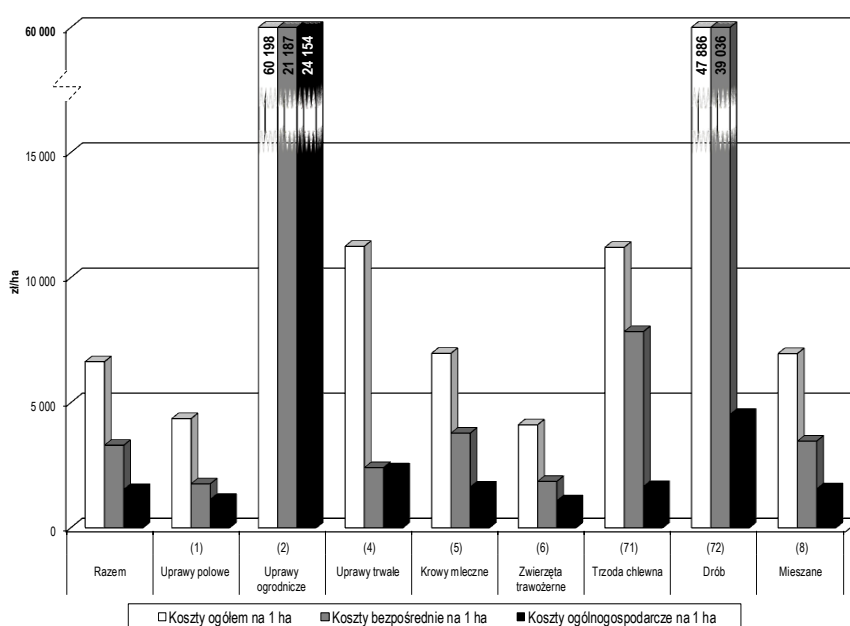
Wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU związana jest ze specyfiką poszczególnych typów rolniczych (patrz: Wykres 2.1-10). W gospodarstwach z dużym udziałem produkcji zwierzęcej (typy 5 – 8), najwyższą produktywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu (7 936 zł/LU), a najniższą w chowie trzody chlewnej (3 278 zł/LU). Zróżnicowanie produktywności zwierząt w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej (typy 1, 2 i 4) ze względu na niskie pogłowie zwierząt lub jego brak nie ma charakteru prawidłowości.

Wykres 2.1-10 Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych

Z produktywnością ziemi koresponduje intensywność produkcji mierzona wartością kosztów w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-11). W gospodarstwach nastawionych na chów drobiu i specjalizujących się w uprawach ogrodniczych poziom kosztów produkcji na 1 ha użytków rolnych był kilkakrotnie wyższy niż w pozostałych typach rolniczych gospodarstw. Wyższą intensywnością produkcji charakteryzowały się także gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych i chowie trzody chlewnej. Najniższe koszty na 1 ha użytków rolnych ponosiły gospodarstwa nastawione na chów zwierząt trawożernych i na uprawy polowe. W pozostałych typach poziom kosztów ogółem zbliżony był do średniej w całej zbiorowości gospodarstw w regionie Wielkopolska i Śląsk.

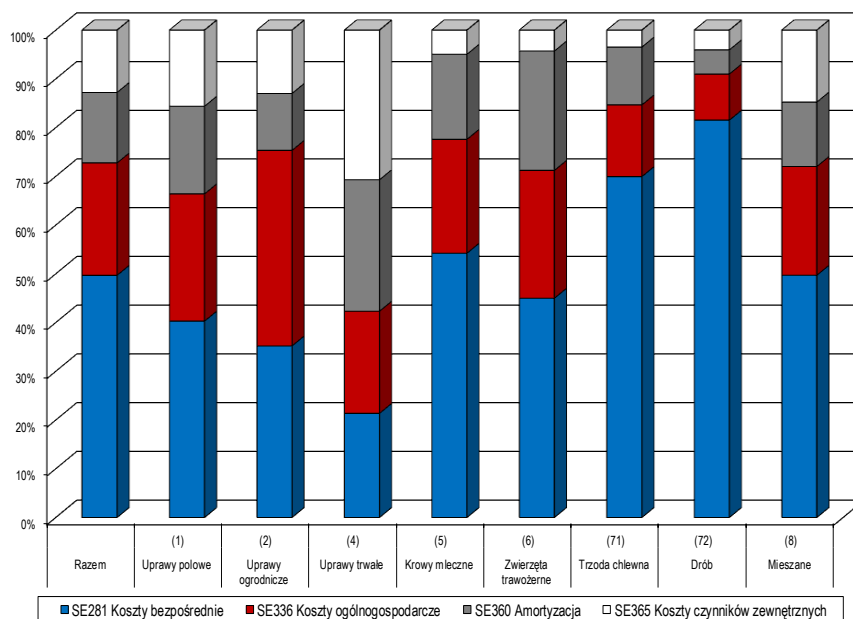
Wykres 2.1-11 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Poszczególne typy rolnicze znacznie różniły się pod względem struktury kosztów produkcji (patrz: Wykres 2.1-12). Najwyższy udział kosztów bezpośrednich był w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu (82%), a najniższy w nastawionych na uprawy trwałe (21%). Wysokie koszty bezpośrednie w gospodarstwach zajmujących się chowem trzody chlewnej i drobiu prawdopodobnie wiązały się z żywieniem paszami pełnoporcjowymi wysokiej jakości.

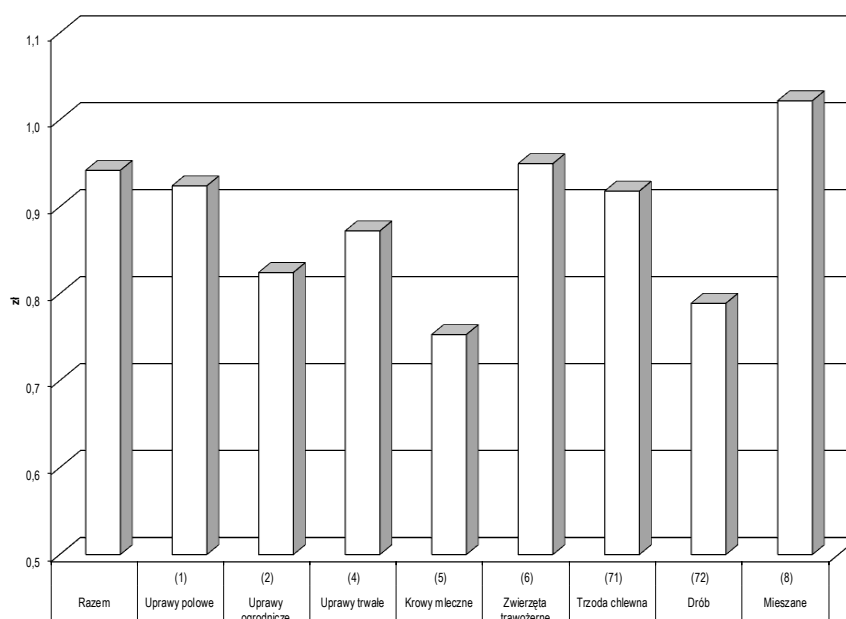
Najwyższy udział kosztu amortyzacji odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych (nasadzenia w sadach i plantacjach), a kosztów ogólnogospodarczych w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych. Najwyższym udziałem kosztów czynników zewnętrznych charakteryzowały się gospodarstwa z uprawami trwałymi. Grupa tych kosztów stanowiła najniższy udział w kosztach ogółem w gospodarstwach nastawionych na chów trzody chlewnej.

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

Efektywność produkcji charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem (patrz: Wykres 2.1-13). W roku 2018 najniższą efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa o mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Koszty produkcji w tej grupie gospodarstw wyniosły 1,02 zł na jednostkę wartości produkcji. Najkorzystniejszą relację kosztów do produkcji osiągnęły gospodarstwa z krowami mlecznymi – 0,75 zł. W przypadku pozostałych typów rolniczych na wytworzenie 1 zł produkcji ogółem trzeba było zaangażować od 0,79 do 0,95 zł.

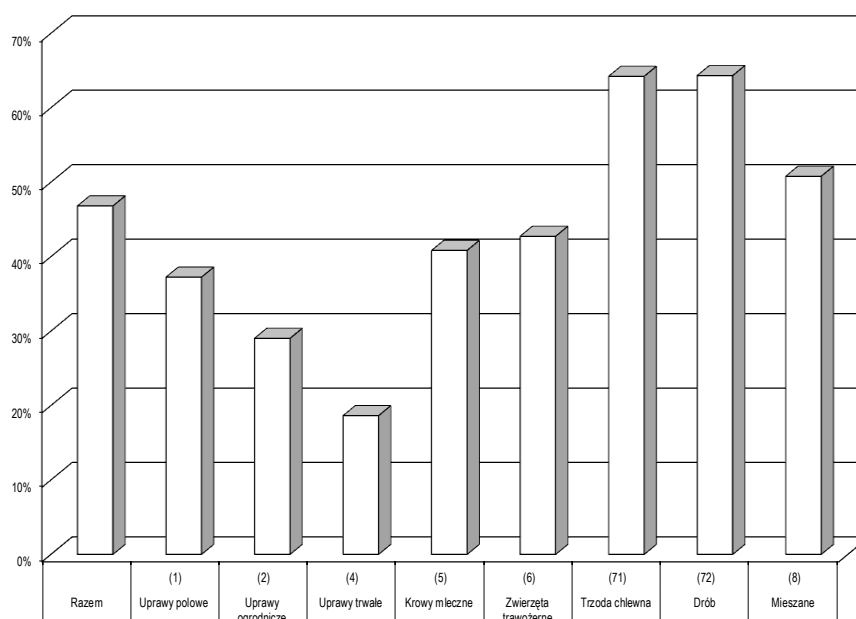
Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

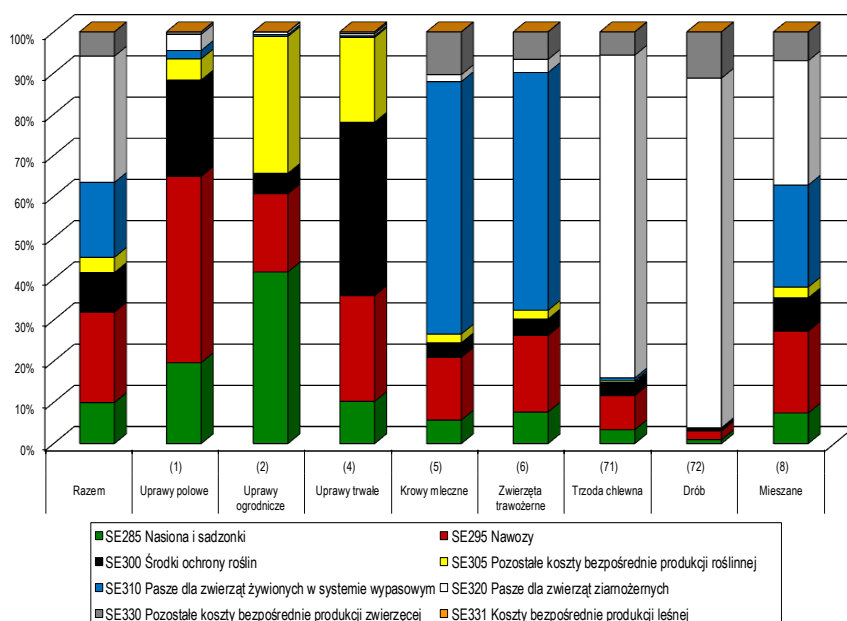
Koszty bezpośrednie w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu i w gospodarstwach z trzodą chlewną stanowiły 64% wartości produkcji. W typach 1, 5, 6 oraz 8, koszty te stanowiły od 37 do 51% wartości produkcji. Natomiast w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i w uprawach ogrodniczych udział ten kształtował się w przedziale 19 – 29% wartości produkcji (patrz: Wykres 2.1-14).

W gospodarstwach nastawionych na produkcję zwierzęcą (typ 5, 6, 71, 72), jak i w gospodarstwach mieszanych wśród kosztów bezpośrednich dominującą pozycję stanowiły koszty pasz. W gospodarstwach w typie rolniczym uprawy polowe najwyższy udział w kosztach bezpośrednich miały nawozy, w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych środki ochrony roślin, a w gospodarstwach typowo ogrodniczych nasiona i sadzonki oraz pozostałe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej (patrz: Wykres 2.1-15). Do pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej zaliczane są opakowania jednorazowe, sznurek do wspierania pędów, podłoża dla grzybów i roślin szklarniowych, komponenty i materiały do przerobu uszlachetniającego. W gospodarstwach ogrodniczych grupa tych kosztów stanowiła 33%.

Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

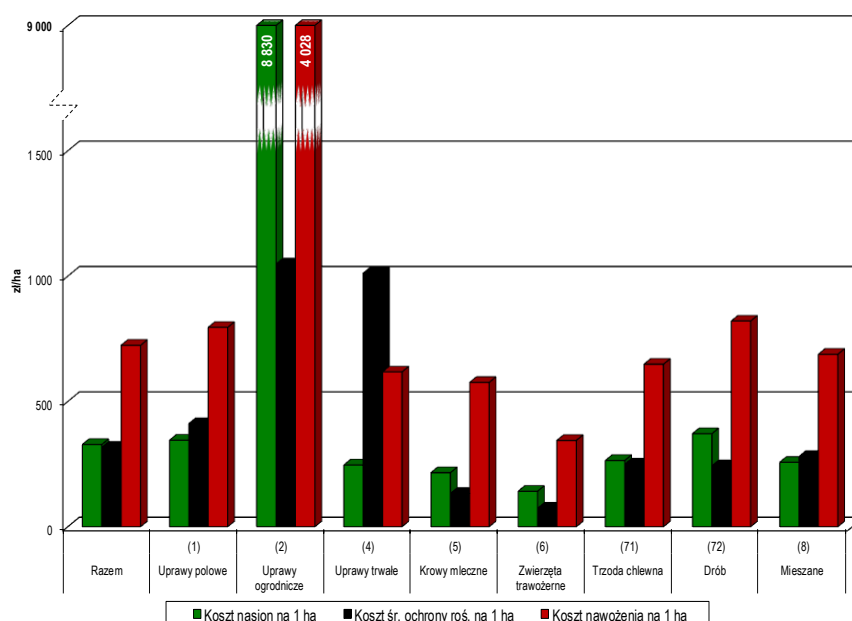
Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

Poszczególne typy rolnicze gospodarstw znacznie różniły się poziomem nawożenia, zużycia nasion oraz środków ochrony roślin (patrz: Wykres 2.1-16). Koszty zużycia nasion i sadzonek na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ogrodniczych wynosił 8 830 zł/ha. Również koszty nawożenia w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ogrodniczych były najwyższe i charakteryzowały się ponad 5-krotnie wyższym poziomem niż przeciętnie w całej zbiorowości gospodarstw regionu Wielkopolska i Śląsk. Najniższym poziomem nawożenia oraz zużyciem nasion charakteryzowały się gospodarstwa nastawione na chów zwierząt trawożnych (typ 6).

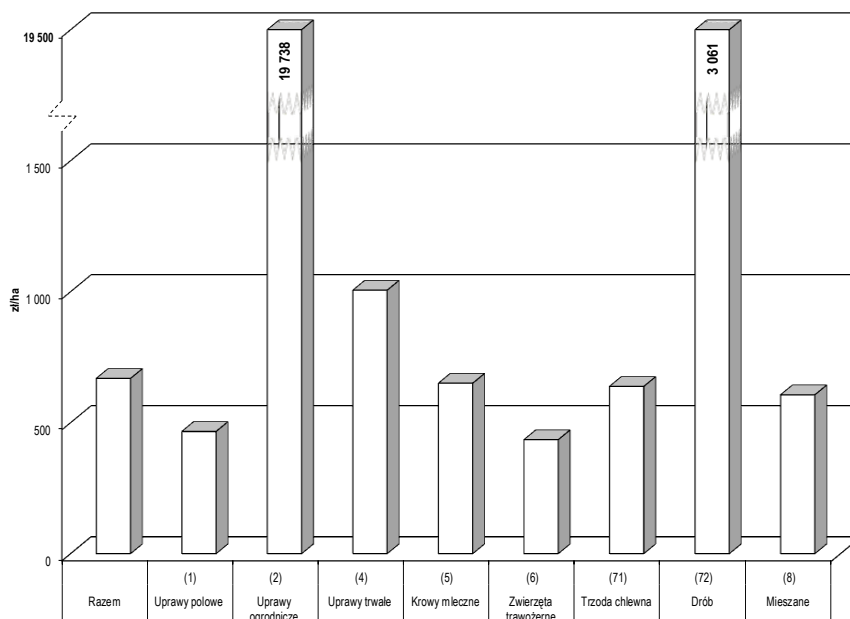
W gospodarstwach z uprawami ogrodniczymi oraz uprawami trwałymi zaobserwowano najwyższy poziom kosztów środków ochrony roślin. Koszty środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych były najniższe w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta, a zwłaszcza bydło, co niewątpliwie związane było z większym udziałem powierzchni paszowej (w tym łąk i pastwisk) w strukturze użytków rolnych, z natury wymagających mniej intensywnego stosowania środków ochrony roślin.

Wykres 2.1-16 Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

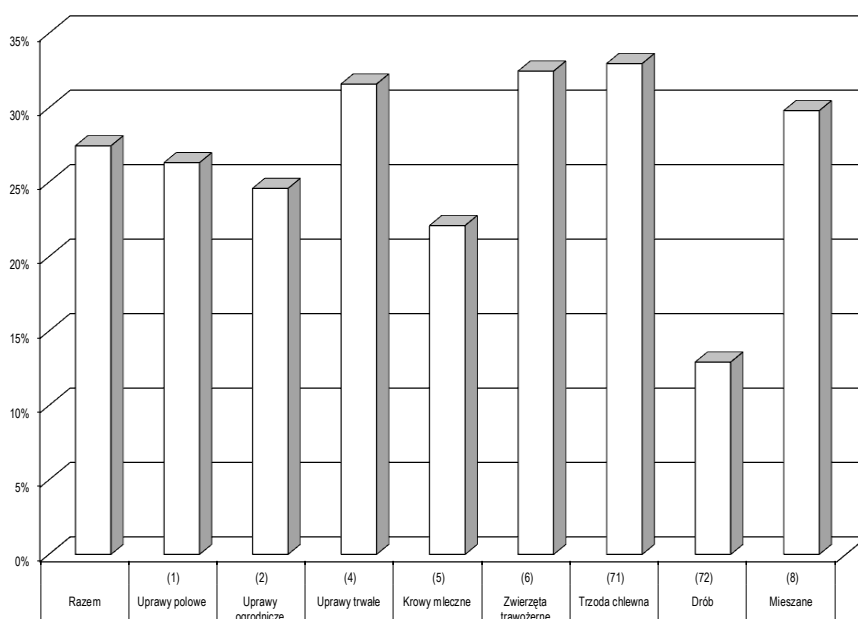
Analiza kosztów ogólnogospodarczych, do których zalicza się koszty energii i paliw wskazują, że koszty te przeliczone na 1 ha użytków rolnych były znacznie wyższe w gospodarstwach ogrodniczych niż w pozostałych typach rolniczych. Ma to związek z wytwarzaniem produkcji pod osłonami, zwłaszcza ogrzewanymi (patrz: Wykres 2.1-17). Drugim typem gospodarstw, który charakteryzuje wysokie zużycie energii elektrycznej i paliw są gospodarstwa nastawione na chów drobiu. Wyższe koszty energii i paliw zaobserwowano także w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach trwałych. Jest to związane z dużą ilością zabiegów ochrony roślin, a także z kosztami przechowywania produktów w kontrolowanej atmosferze. Jednak w przypadku tego typu różnica w stosunku do pozostałych gospodarstw nie była tak duża jak w przypadku gospodarstw ogrodniczych. W pozostałych typach rolniczych koszty energii i paliw na 1 ha użytków rolnych wyniosły od 435 do 650 zł.

Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

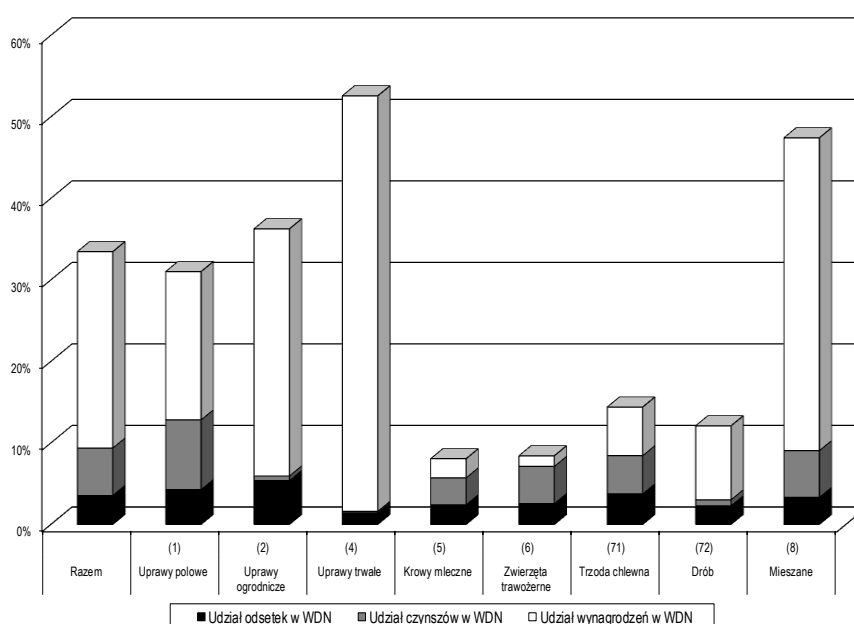
Przeciętny udział amortyzacji w wartości dodanej brutto w regionie Wielkopolska i Śląsk wynosił 27%. Szczególnie wysoką wartość tego wskaźnika odnotowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie trzody chlewnej (33%), w chowie zwierząt trawożernych (32%) oraz w gospodarstwach z uprawami trwałymi (32%), a najniższą w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie drobiu (13%). W pozostałych typach gospodarstw wskaźnik ten mieścił się w przedziale 22 – 30% (patrz: Wykres 2.1-18).

Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

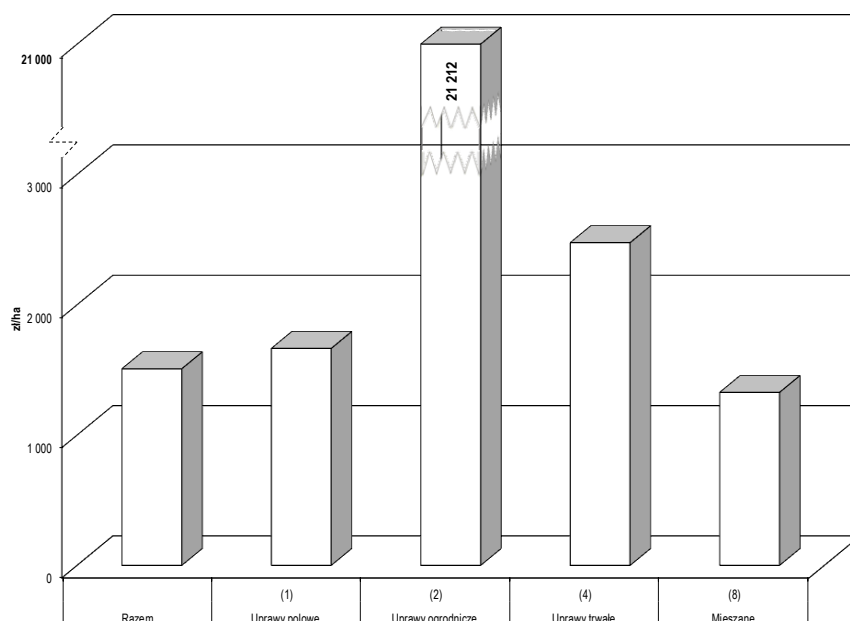
Najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto wystąpił w gospodarstwach z uprawami trwałymi (53%) i w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (47%). Natomiast najniższy udział odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych i w gospodarstwach ze zwierzętami trawożnymi (po 8%). Było to uwarunkowane wielkością obciążenia gospodarstw kosztem najmu siły roboczej, tzn. gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych oraz gospodarstwa o typie mieszanym ponosiły najwyższy koszt z tytułu wynagrodzeń dla pracowników najemnych, w przeciwieństwie do gospodarstw utrzymujących głównie bydło, w których koszt najmu pracy był najniższy (patrz: Wykres 2.1-19).

Wykres 2.1-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

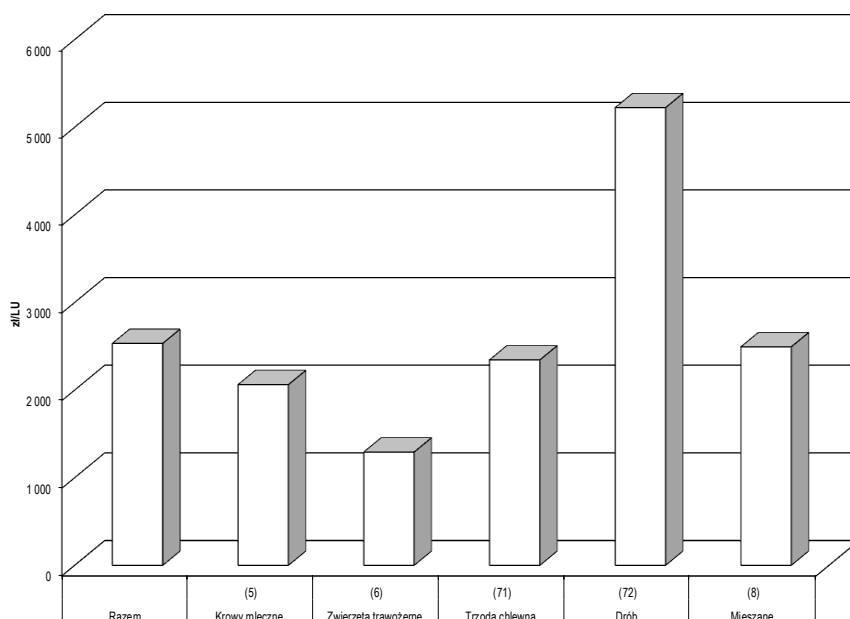

Wykres 2.1-20 przedstawia poziom kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. Wynika z niego, że szczególnie wysokie koszty poniosły gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych (21 212 zł/ha), co wiąże się z faktem, iż znaczna część produkcji w tych gospodarstwach realizowana jest pod osłonami, bez znacznego zaangażowania gruntów ornych. Zróżnicowanie poziomu tych kosztów w pozostałych typach, gdzie dominująca jest produkcja roślinna wahało się od 1 327 zł/ha w gospodarstwach mieszanych do 2 476 zł/ha w gospodarstwach nastawionych na uprawy trwałe. Poziom kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej (typy: 5, 6, 71 i 72) ma mniejsze znaczenie. Ze względu na niewielką skalę produkcji roślinnej w tych gospodarstwach pominięto je na wykresie.

Wykres 2.1-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

Poziom kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU był powiązany z gatunkiem zwierząt dominujących w danym typie rolniczym (patrz: Wykres 2.1-21). Najniższą kosztochłonnością w tym ujęciu charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (1 292 zł/LU), a najwyższą gospodarstwa nastawione na chów drobiu (5 222 zł/LU). Jest to związane ze sposobem pozyskiwania pasz. W chowie drobiu stosowane są głównie pasze treściwe z zakupu. Poziom kosztów bezpośrednich na 1 LU w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej (typy: 1, 2 i 4) ma mniejsze znaczenie. Ze względu na niewielką skalę produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach pominięto je na wykresie.

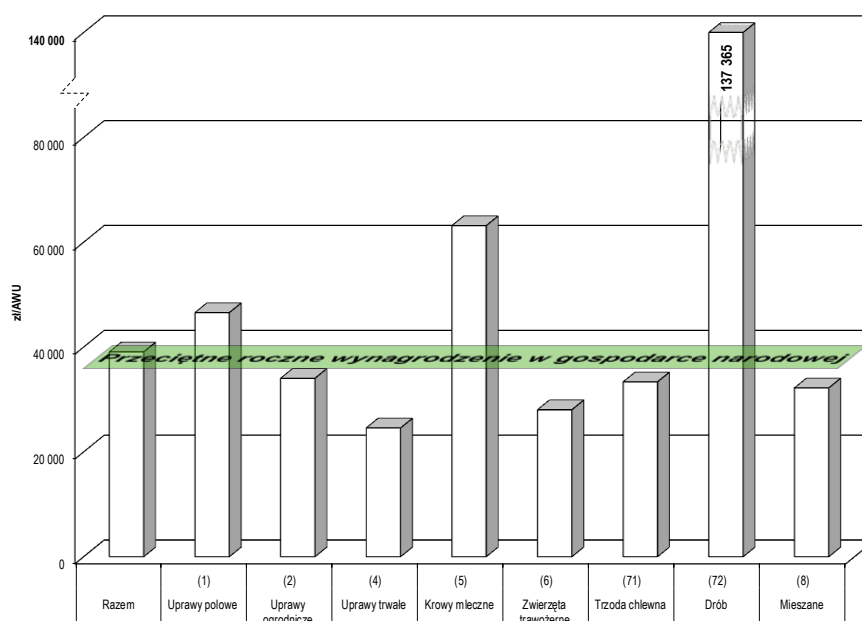
Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

Średnia wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną (WDN/AWU) w 2018 roku w zbiorowości regionu Wielkopolska i Śląsk (39 061 zł) ukształtowała się powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej⁷. Najwyższą jej wartość zaobserwowano w gospodarstwach z produkcją drobiarską (137 365 zł/AWU). W pozostałych gospodarstwach jej wartość kształtowała się poniżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.1-22) i wyniosła w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodnich (34 031 zł), w uprawach trwałych (24 558 zł), w chowie zwierząt trawożernych (28 032 zł), w chowie trzody chlewnej (33 346 zł) oraz gospodarstwach mieszanych (32 187 zł).

⁷ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

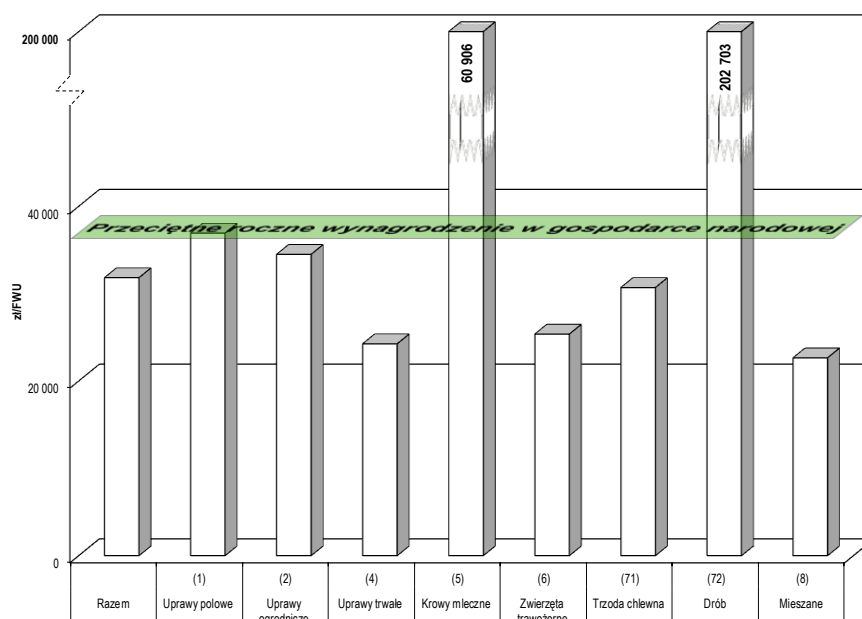
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 37 156 zł w 2018 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

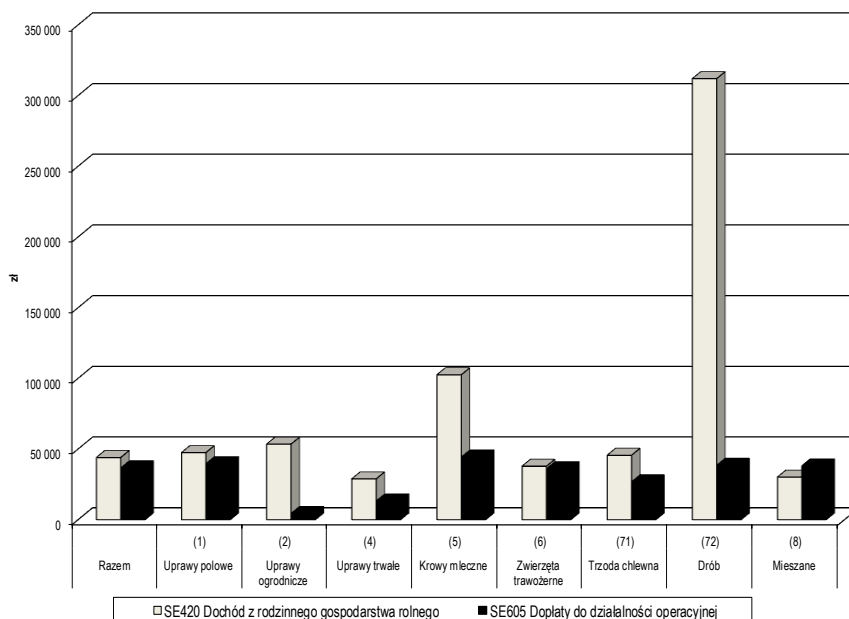
Na wykresie 2.1-23 przedstawiono dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną. Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. W zbiorowości regionu Wielkopolska i Śląsk dochód ukształtował się poniżej średniego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. Przy czym w gospodarstwach z chowem krów mlecznych (60 906 zł) oraz w szczególności w gospodarstwach nastawionych na chów drobiu (202 703 zł) tak przeliczony dochód był wyraźnie wyższy od średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Poziom dochodu w gospodarstwach z pozostałymi typami rolniczymi nie przekroczył przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. Najniższą wartość dochodu zaobserwowano w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (22 648 zł).

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

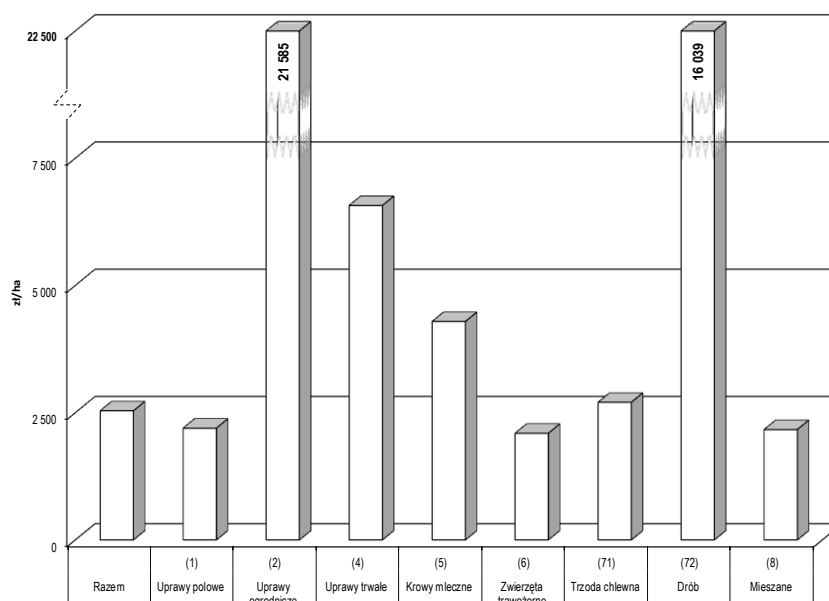
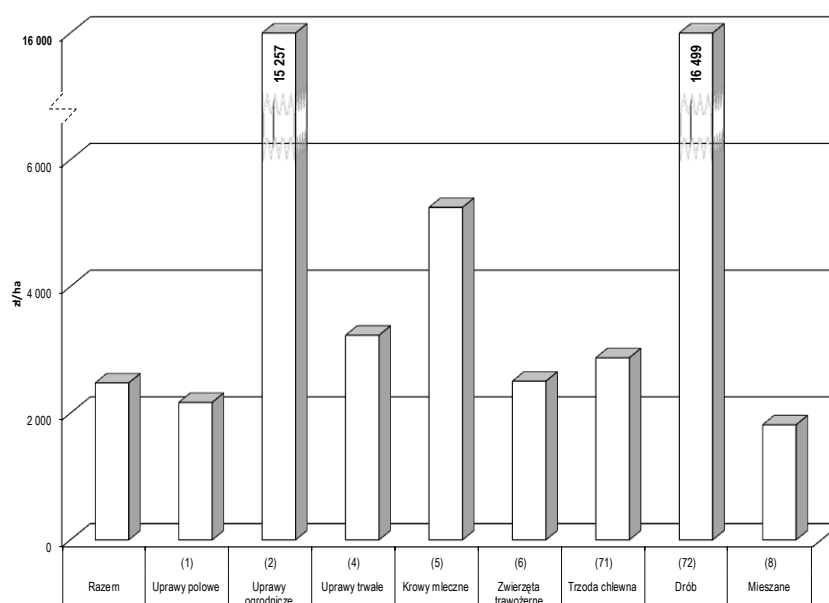

Od momentu wdrożenia pozarynkowego wsparcia dochodów rolników, ważną informacją dotyczącą sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych, jest relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Najwyższą relację odnotowano w gospodarstwach o mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej (126%) oraz w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych (95%). Najniższą relacją dopłat do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych (8%). Przeciętnie w analizowanym zbiorze gospodarstw dopłaty do działalności operacyjnej stanowiły 83% dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (patrz: Wykres 2.1-24).

Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

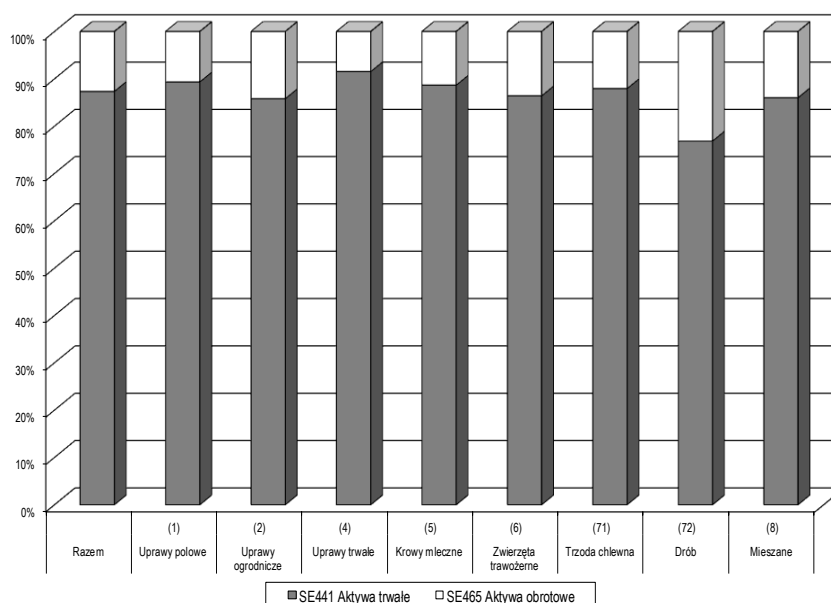
Wartość dodana netto przeliczona na jednostkę użytków rolnych oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przeliczony na jednostkę powierzchni użytków rolnych własnych były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w chowie drobiu. Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te osiągały stosunkowo wysokie dochody, a posiadane przez nie zasoby użytków rolnych były niewielkie lecz intensywnie użytkowane. Z kolei najniższe wartość dodaną netto na 1 ha użytków rolnych zaobserwowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych. Natomiast w przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przeliczonego na 1 ha własnych użytków rolnych najniższą wartość odnotowano w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26).

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych**

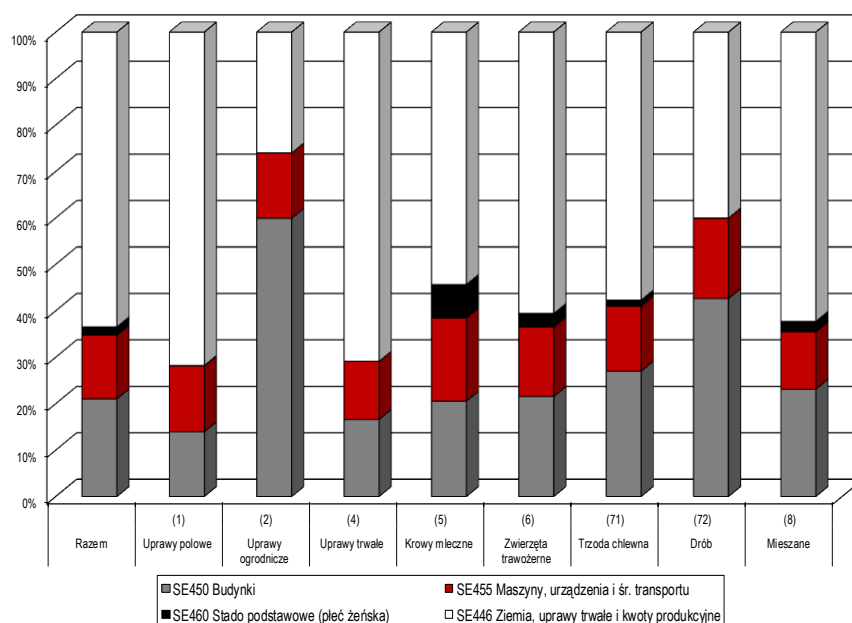
Właściwa struktura aktywów w gospodarstwach rolnych korzystnie wpływa na efektywność gospodarowania. Aktywa trwałe ze względu na swoją wartość zwykle mają wyższy udział w strukturze aktywów niż aktywa obrotowe. Nadmierny jednak ich udział spowalnia tempo krążenia środków finansowych w gospodarstwie, co niekorzystnie wpływa na jego funkcjonowanie. Gospodarstwa regionu Wielkopolska i Śląsk charakteryzowały się wysokim udziałem aktywów trwałych w strukturze aktywów (przeciętnie 87%), a różnice pomiędzy typami rolniczymi były niewielkie (patrz: Wykres 2.1-27). Wysoki udział aktywów trwałych wynika

ze specyfiki urządzenia gospodarstw rolnych, w których istotną rolę odgrywa ziemia, budynki oraz maszyny i środki transportu. Wyższym niż przeciętny udziałem aktywów trwałych charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych, uprawach trwałych, gospodarstwa mleczne oraz z trzodą chlewną. Najniższy udział aktywów trwałych obserwowany był w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu.

Wykres 2.1-27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

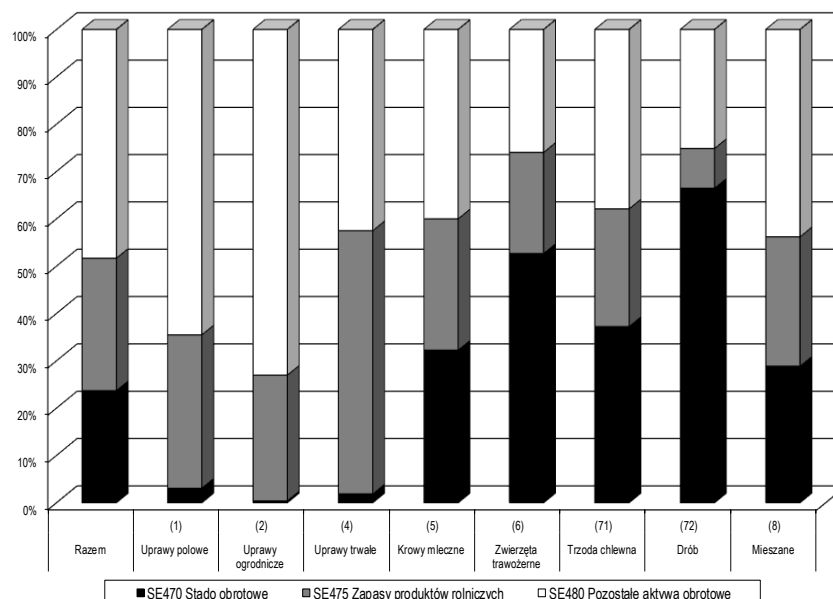

Struktura aktywów trwałych w poszczególnych typach gospodarstw oddaje charakter prowadzonej produkcji (patrz: Wykres 2.1-28). W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i chowie drobiu w strukturze aktywów trwałych najwyższy udział miała wartość budynków, w których prowadzono produkcję. W pozostałych gospodarstwach dominowała wartość ziemi, której najwyższy udział w wartości aktywów trwałych gospodarstw był w typach uprawy polowe i trwałe. Udział maszyn, urządzeń i środków transportowych był na dość zbliżonym poziomie we wszystkich typach rolniczych. W gospodarstwach ukierunkowanych na chów bydła wyraźnie większą część środków trwałych, w porównaniu do pozostałych typów gospodarstw o profilu zwierzęcym, stanowiły zwierzęta stada podstawowego.

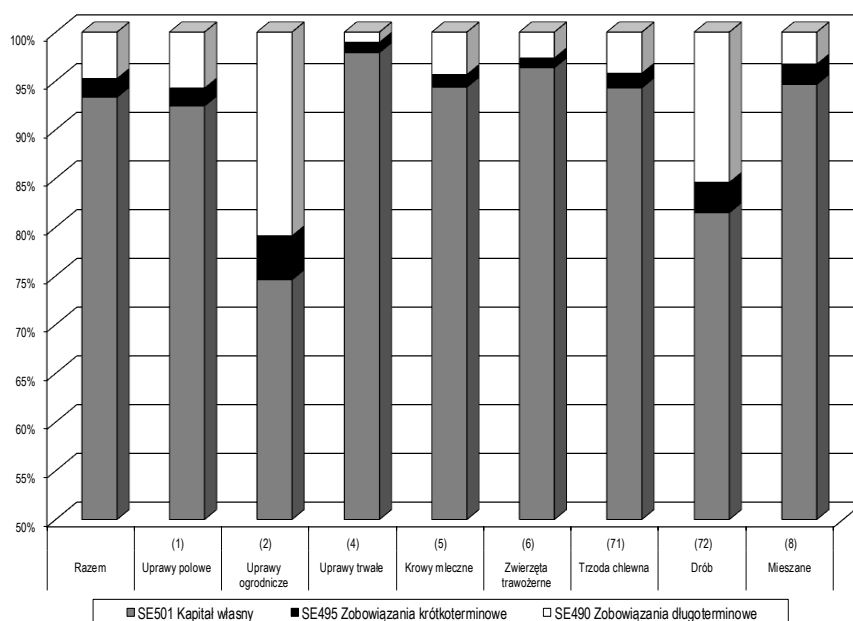
Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych miała także decydujący wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Większą część aktywów obrotowych gospodarstw nastawionych na uprawy trwałe, stanowiły zapasy produktów rolniczych, zaś w gospodarstwach ogrodniczych i nastawionych na uprawy polowe, pozostałe środki obrotowe – głównie zapasy środków do produkcji. Stosunkowo niewielką część środków obrotowych w gospodarstwach utrzymujących drób stanowiły zapasy produktów rolniczych, a największy udział zajmowały zwierzęta stada obrotowego (66 %). Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w strukturze aktywów obrotowych praktycznie nie występują środki pieniężne. Zgodnie z zasadami ewidencji w Polskim FADN przyjmuje się, że oszczędności stanowią majątek osobisty rolnika i jego rodziny, a w bilansie wykazywana jest deklarowana wartość środków pieniężnych niezbędnych do bieżącego prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

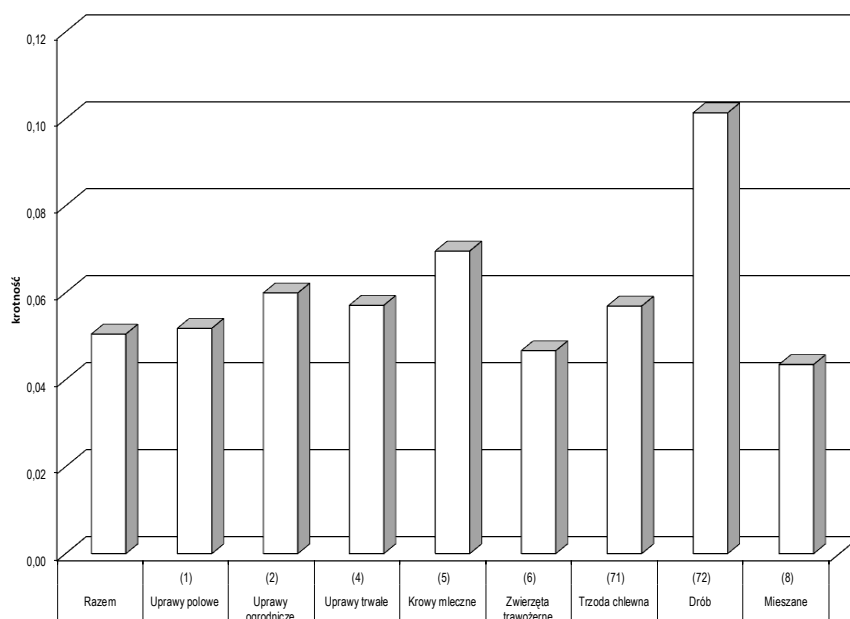
Ze struktury pasywów wynika, że w 2018 r. głównym źródłem finansowania aktywów gospodarstw w regionie Wielkopolska i Śląsk był kapitał własny (patrz: Wykres 2.1-30). Gospodarstwa charakteryzowały się więc wysoką autonomią finansowania majątku. Wyższy niż przeciętnie poziom zadłużenia zaobserwowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach polowych, ogrodniczych i z chowem drobiu (8 - 25%). Najmniej zadłużone były gospodarstwa z uprawami trwałymi. W kapitale obcym gospodarstw z pola obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk dominowało zadłużenie długoterminowe, które z punktu widzenia zasad finansowania jest bardziej korzystną formą zadłużenia, gdyż jego spłata nie obciąża wyniku gospodarstwa w jednym roku. Ponadto, wysoki udział kredytów długoterminowych może wskazywać na to, że zadłużenie gospodarstw związane było głównie z inwestycjami. Jedynie w gospodarstwach z uprawami trwałymi zadłużenie krótkoterminowe było na takim samym poziomie jak długoterminowe.

Wykres 2.1-30 Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Przepływy pieniężne (2)⁸ przedstawiają nadwyżkę finansową, która po sfinansowaniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia, pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa. Zgromadzone w ten sposób środki stanowią podstawę finansowania inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych (patrz: Wykres 2.1-31). Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje zwrot ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższym poziomem zwrotu charakteryzowały się gospodarstwa drobiarskie, a najniższym nastawione na produkcję mieszaną.

⁸ Przepływ pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środki trwałe + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku. Natomiast przepływ pieniężny (1) to: sprzedaż produktów + inne przychody + sprzedaż zwierząt - koszty ogółem - koszty zakupu zwierząt + saldo dopłat i podatków dotyczących działalności operacyjnej + saldo dopłat i podatków dotyczących inwestycji.

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

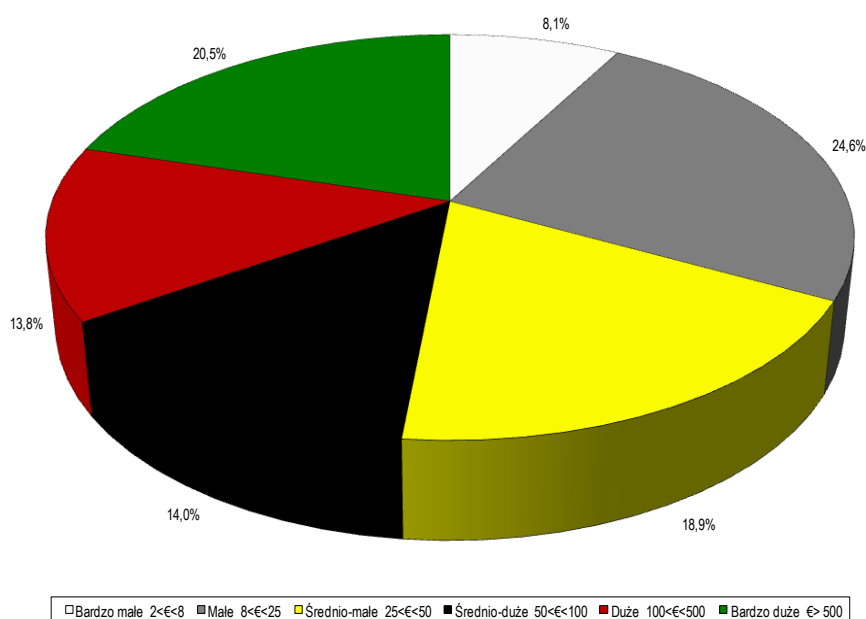

2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

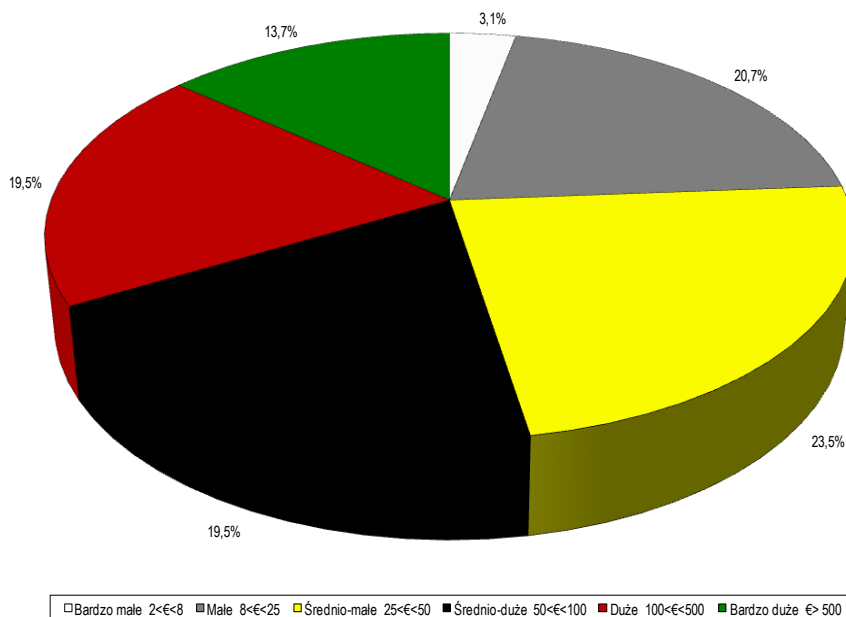
Biorąc pod uwagę zasoby ziemi rolnej użytkowane przez gospodarstwa z poszczególnych klas wielkości ekonomicznej najbardziej istotną grupą w zestawieniu były gospodarstwa małe generujące od 8 tys. do 25 tys. euro wartości SO, które zajmowały 24,6% użytków rolnych regionu Wielkopolska i Śląsk (patrz: Wykres 2.2-1). Znaczący był również udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO, stanowiące zaledwie 0,5% liczby gospodarstw, a posiadające 20,5% powierzchni. W tej klasie wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa mieszane (porównaj: Wykres 1.1-1). Najmniej (8,1%) użytków rolnych posiadały gospodarstwa bardzo małe.

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej

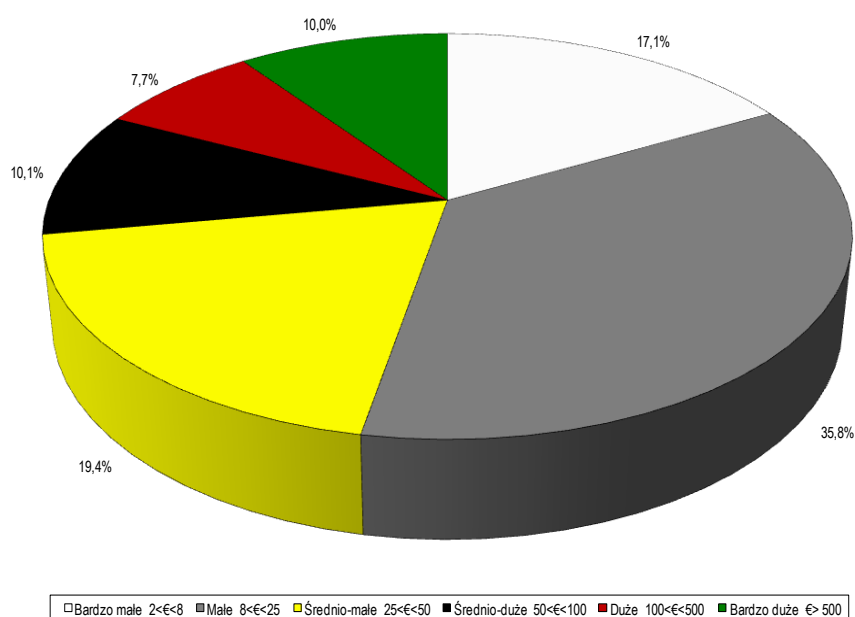
Okolo 67% pogłowia zwierząt znajdowało się w gospodarstwach rolnych, których wielkość ekonomiczna nie przekroczyła 100 tys. euro SO. Najwięcej, bo 23,5% zwierząt było w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO znajdowało się zaledwie 3,1% pogłowia zwierząt (patrz: Wykres 2.2-2).

Wykres 2.2-2 **Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

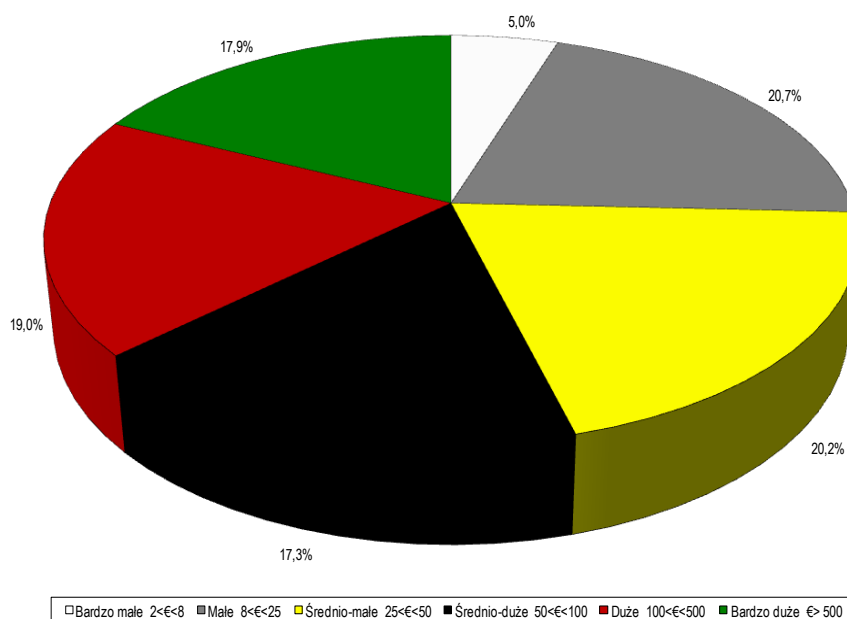
Gospodarstwa bardzo małe, małe i średnio-małe angażowały 72% ogółu nakładów pracy. Na uwagę zasługują również gospodarstwa bardzo duże, które mimo, że użytkują znaczącą powierzchnię ziemi – 20,5% ogółu (patrz: Wykres 2.2-1) oraz posiadają 13,7% zwierząt (patrz: Wykres 2.2-2), to zaangażowały zaledwie 10% ogółu nakładów pracy. Wskazywać to może na wysoką wydajność pracy w tych gospodarstwach (patrz: Wykres 2.2-3).

Wykres 2.2-3 **Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)**

Udział poszczególnych grup gospodarstw w wartości Standardowej Produkcji (SO) zdecydowanie różnił się od ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw. Biorąc pod uwagę skalę dysproporcji, na czoło wysunęły się gospodarstwa bardzo duże, które przy znikomym udziale w ogólnej liczbie gospodarstw (0,5%) wytwarzały 17,9% wartości Standardowej Produkcji (SO). Najliczniejsze gospodarstwa o sile ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO wytworzyły 20,7% wartości Standardowej Produkcji (patrz: Wykres 2.2-4).

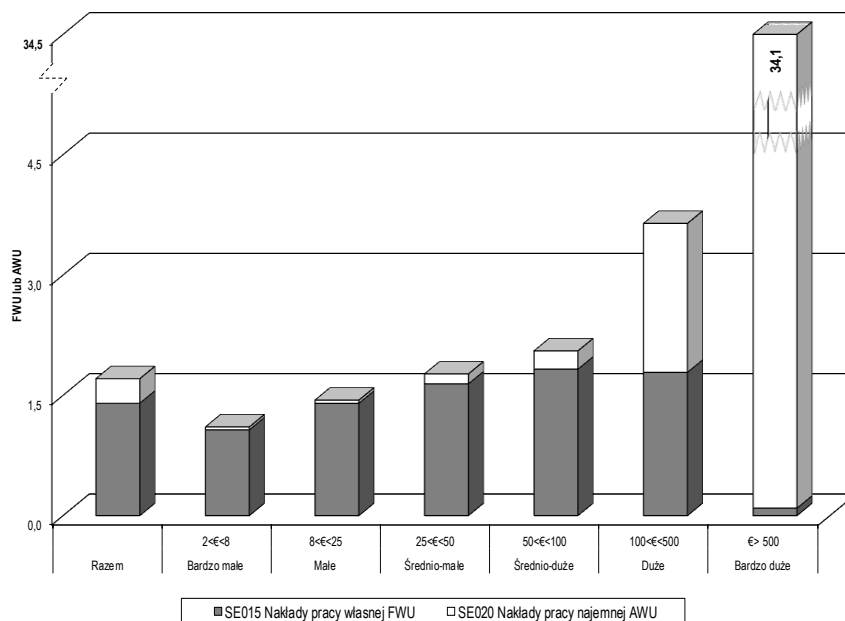
Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Wielkopolska i Śląsk według klas wielkości ekonomicznej

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Działalność większości gospodarstw (oprócz gospodarstw powyżej 100 tys. euro SO) opierała się na własnych zasobach pracy. W gospodarstwach dużych wykorzystanie własnej pracy i najmniejszej siły roboczej było na zbliżonym poziomie. Natomiast w gospodarstwach największych nakłady pracy najmniejszej stanowiły prawie 100% nakładów pracy ogółem (patrz: Wykres 2.2-5). Można zatem stwierdzić, że w gospodarstwach do 100 tys. euro SO licznie reprezentowane były gospodarstwa rodzinne, w których dominowała praca własna. Natomiast odmienna relacja w gospodarstwach powyżej 100 tys. euro SO wskazuje na to, że w populacji tych gospodarstw znaczną liczbę stanowiły gospodarstwa o charakterze przedsiębiorstw, często z osobowością prawną, które prowadziły produkcję bazując na pracy obcej.

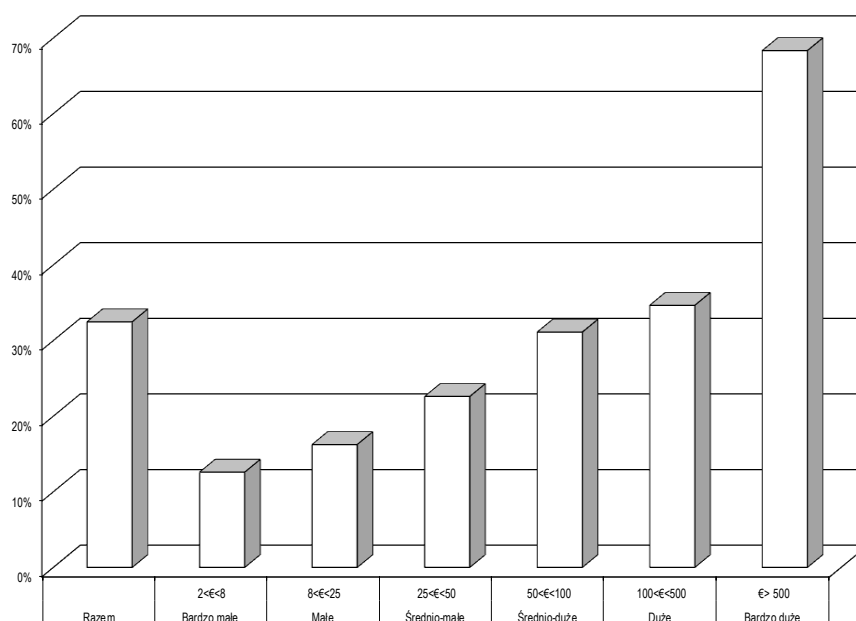
Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach regionu Wielkopolska i Śląsk odnotowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego powiększała się średnia powierzchnia użytków rolnych. Ta sama prawidłowość dotyczyła ziemi dodzierżawianej⁹. Z analizy własnościowej użytków rolnych wynika, że w większości klas wielkości ekonomicznej w strukturze własnościowej użytków rolnych dominowały grunty własne (z wyjątkiem gospodarstw bardzo dużych). Udział dodzierżawionych użytków rolnych, zaprezentowany na Wykres 2.2-6, wynosił od 13% w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) do 68% w grupie gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro SO).

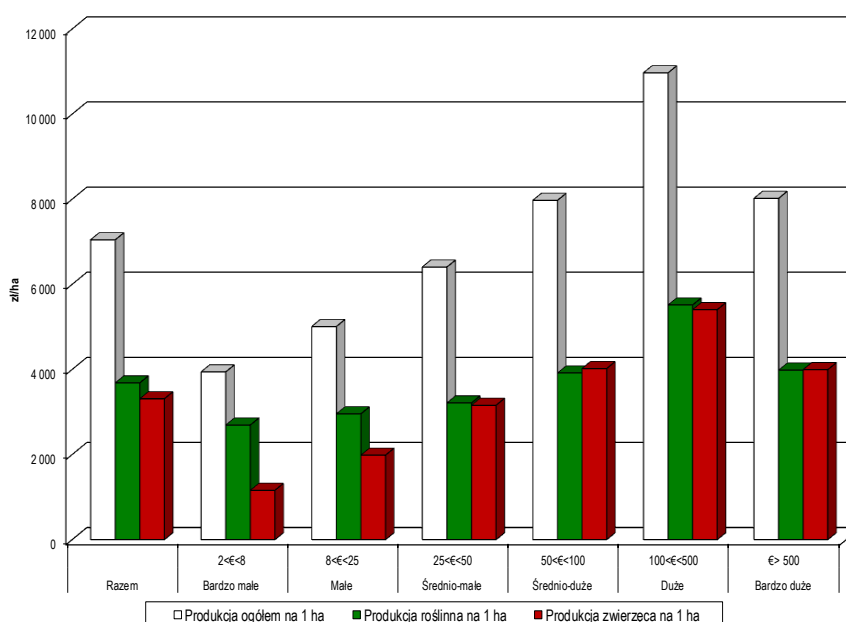
⁹ Patrz: przypis 1 na str. 7.

Wykres 2.2-6 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

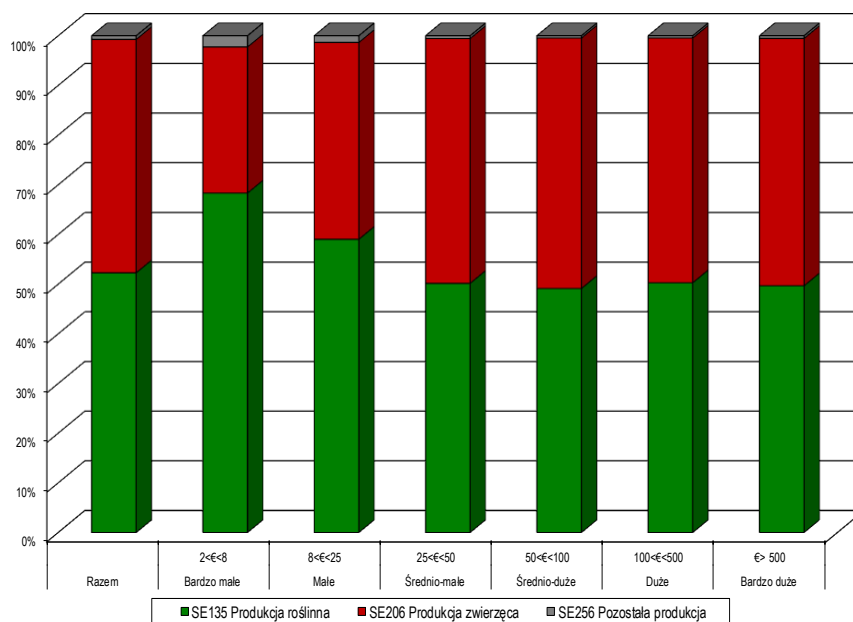
Najwyższą produktywność ziemi mierzoną wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych uzyskały gospodarstwa duże, o wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO i wyniosła ona 10 968 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-7). Proporcjonalnie do produktywności ziemi zmieniła się wartość produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych oraz wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha użytków rolnych, osiągając najwyższe wartości w gospodarstwach dużych; odpowiednio 5 515 zł/ha oraz 5 403 zł/ha.

Wykres 2.2-7 **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

Analizując strukturę produkcji ogółem w gospodarstwach regionu Wielkopolska i Śląsk zauważono, iż w klasach wielkości ekonomicznej od 2 do 25 tys. euro SO udział produkcji roślinnej był wyższy niż produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach od 25 tys. euro SO udziały produkcji zwierzęcej i roślinnej w produkcji ogółem były na zbliżonych poziomach. Skala produkcji pozostałej była bardzo mała a jej maksymalny udział wyniósł 1,34% i dotyczył małych gospodarstw (patrz: Wykres 2.2-8).

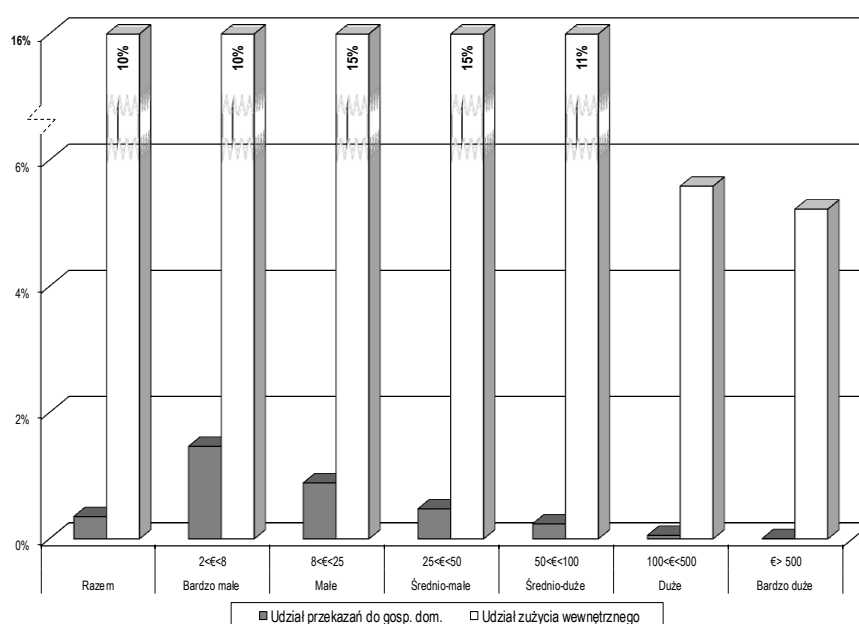
Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, wartość przekazanych produktów i usług do gospodarstwa domowego traciła na znaczeniu, nie przekraczając 1% produkcji ogółem w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej powyżej 8 tys. euro SO (patrz: Wykres 2.2-9).

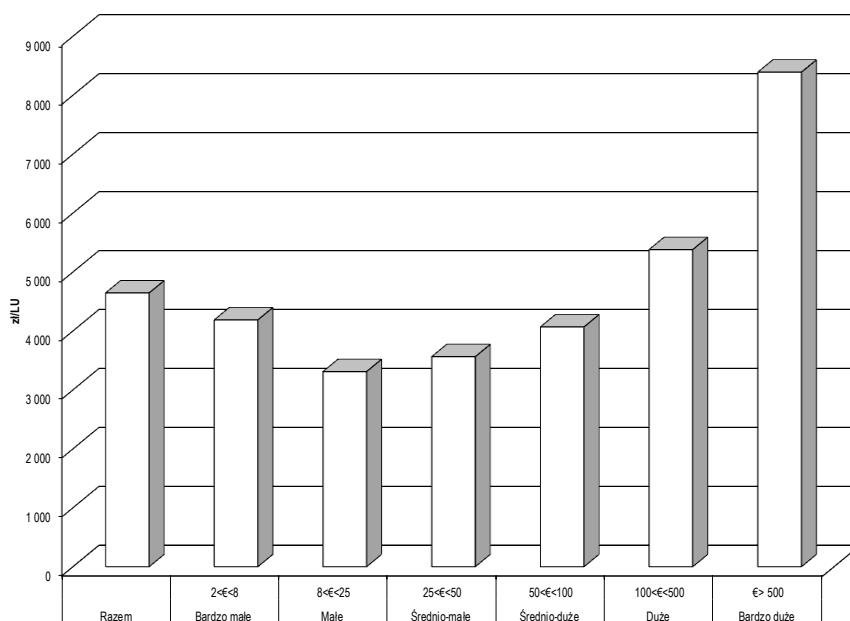
Wartość zużycia wewnętrznego zwiększała się wraz z wielkością klasy ekonomicznej od 3,2 tys. zł w gospodarstwach bardzo małych do 453 tys. zł w gospodarstwach bardzo dużych, ale udział zużycia wewnętrznego w strukturze produkcji utrzymywał się na poziomie 10 - 15% w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 100 tys. euro SO i zmalał do poziomu 5 - 6% w gospodarstwach dużych i bardzo dużych.

Wykres 2.2-9 Udział przekazanych produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

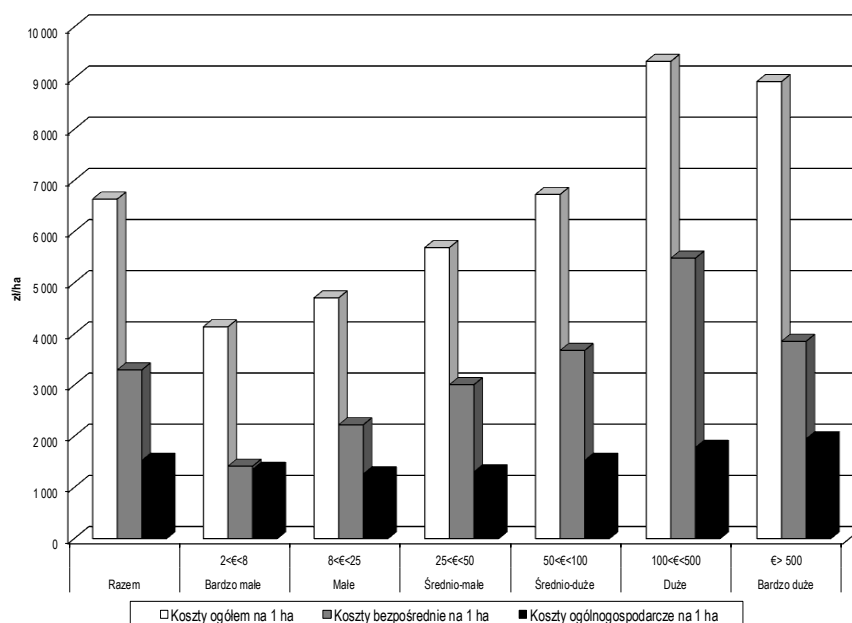
Wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU najwyższy poziom osiągnęła w gospodarstwach bardzo dużych - 8 389 zł (patrz: Wykres 2.2-10). W gospodarstwach tych produktywność zwierząt była ponad 2-krotnie wyższa niż w gospodarstwach małych (od 2 do 8 tys. euro SO), gdzie wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU była najniższa.

Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Poziom produktywności ziemi powiązany jest z poziomem kosztów ponoszonych przez gospodarstwa. W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw koszty ponoszone na 1 ha użytków rolnych zwiększały się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-11). Proporcjonalnie do przyrostu kosztów ogółem na 1 ha UR, zwiększały się także koszty bezpośrednie, które są głównym czynnikiem wzrostu produktywności ziemi (wyjątek gospodarstwa powyżej 500 tys. euro SO).

Koszty ogólnogospodarcze kształtowały się na podobnym poziomie prawie we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej i dopiero w gospodarstwach powyżej 500 tys. euro SO nastąpił ich nieznaczny wzrost.

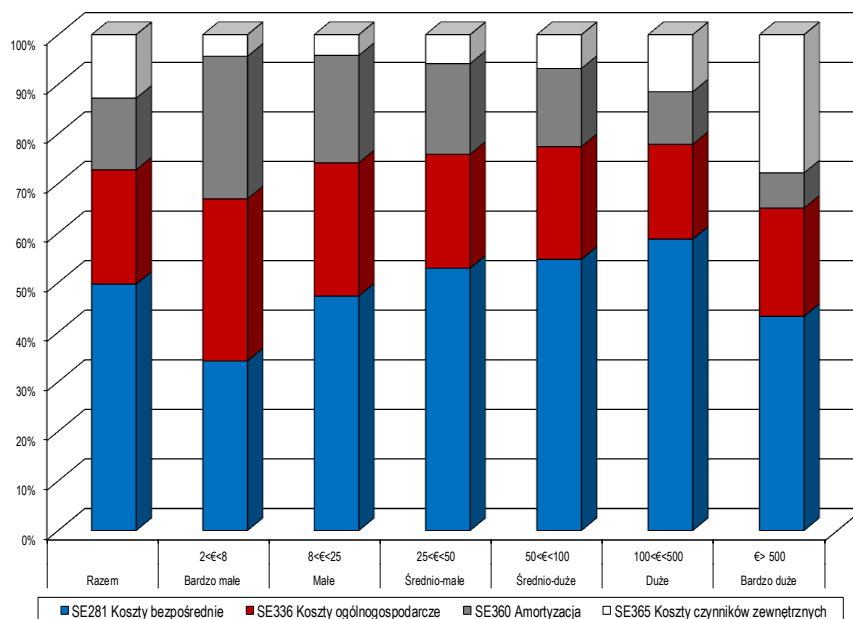
Wykres 2.2-11 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem w gospodarstwach o sile ekonomicznej do 500 tys. euro SO zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (od 34 do 59%). W gospodarstwach największych, powyżej 500 tys. euro SO, nastąpił spadek ich udziału do 43% (patrz: Wykres 2.2-12).

W przypadku amortyzacji zaobserwowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej jej udział w kosztach ogółem się obniżał. Ta ostatnia zależność może świadczyć o zbyt dużym wyposażeniu małych gospodarstw w środki trwałe w stosunku do realizowanej produkcji.

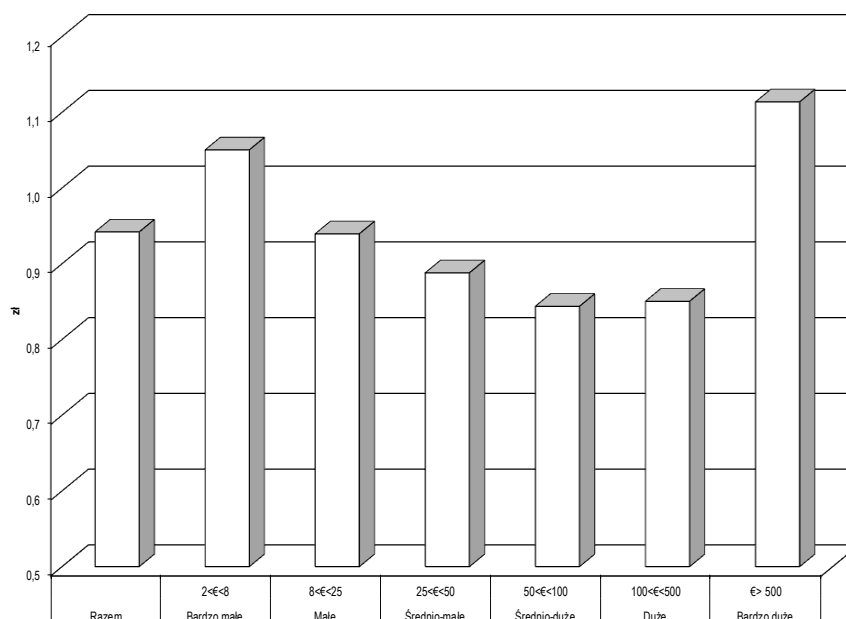
Zauważono również wyraźny wzrost udziału kosztów czynników zewnętrznych, z 4% w gospodarstwach bardzo małych i małych do 28% w bardzo dużych. Związane jest to z wysokim udziałem pracy najemnej, co znajduje odzwierciedlenie w wysokich kosztach wynagrodzeń w gospodarstwach powyżej 500 tys. euro SO.

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

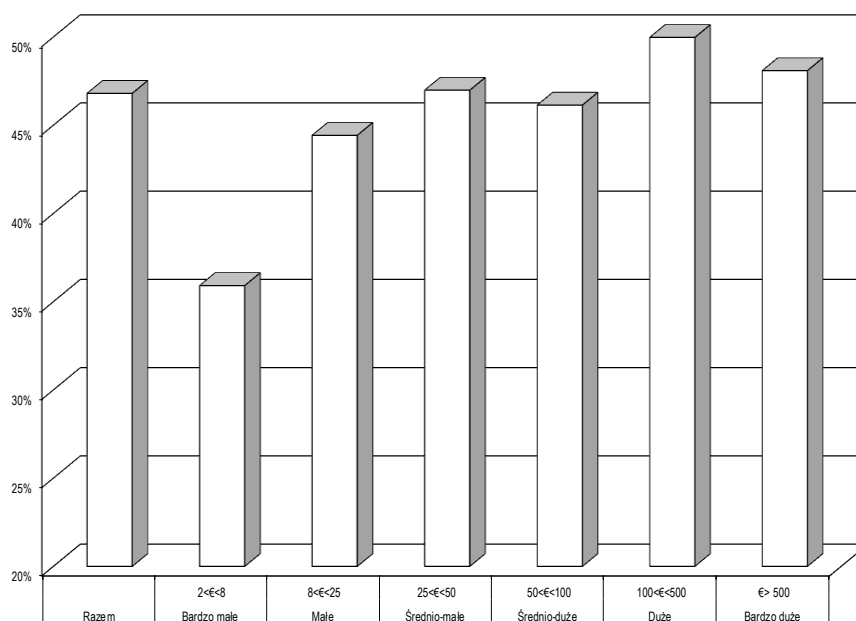
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach bardzo dużych, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,11 zł kosztów (patrz: Wykres 2.2-13). Spośród badanej grupy najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa średnio-duże, w których koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 0,84 zł.

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem w regionie Wielkopolska i Śląsk mieściła się w przedziale od 36% w gospodarstwach poniżej 8 tys. euro SO do 50% w klasie gospodarstw od 100 do 500 tys. euro SO. Tak duże różnice efektywności kosztów bezpośrednich związane są ze strukturą wytwarzanej produkcji, a tym samym strukturą kosztów bezpośrednich. (patrz: Wykres 2.2-14).

Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich wszystkich klas wielkości ekonomicznej był koszt pasz dla zwierząt chowanych w gospodarstwie (patrz: Wykres 2.2-15). Łącznie dla zwierząt trawożernych i ziarnożernych wynosił on od 38 (gospodarstwa bardzo duże) do 55% (gospodarstwa duże).

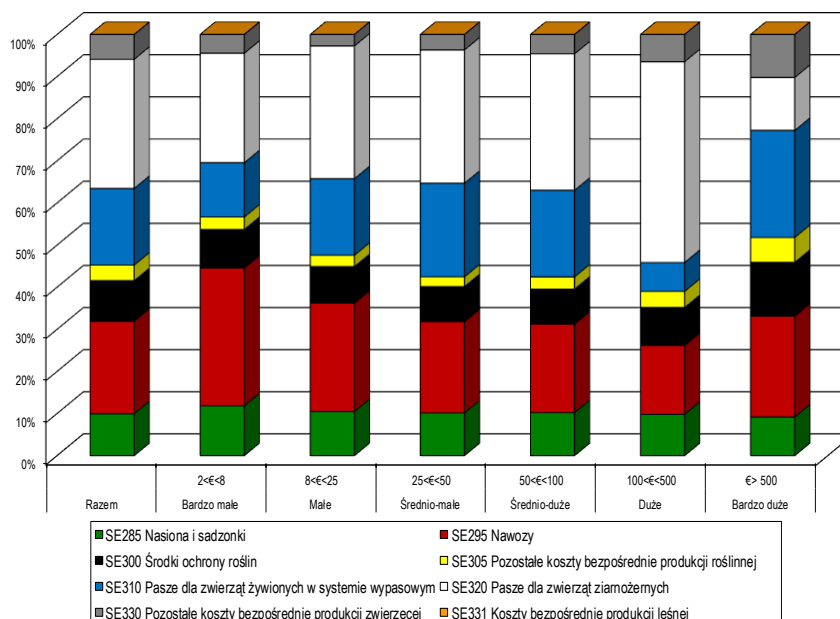
Udział kosztu nawozów był najwyższy w gospodarstwach najślabszych ekonomicznie (33%) i obniżał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, stanowiąc 16% kosztów bezpośrednich w gospodarstwach dużych.

Wszystkie grupy gospodarstw charakteryzował zbliżony udział kosztu środków ochrony roślin (8 – 13%) w poszczególnych grupach gospodarstw.

Najwyższy udział kosztu nasion i sadzonek (12%) wystąpił w gospodarstwach najślabszych ekonomicznie. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej był on na poziomie 9 - 10%.

Pozostałe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej oraz zwierzęcej stanowiły niewielki udział kosztów bezpośrednich, przy czym ta grupa kosztów miała najwyższy udział w gospodarstwach bardzo dużych.

Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

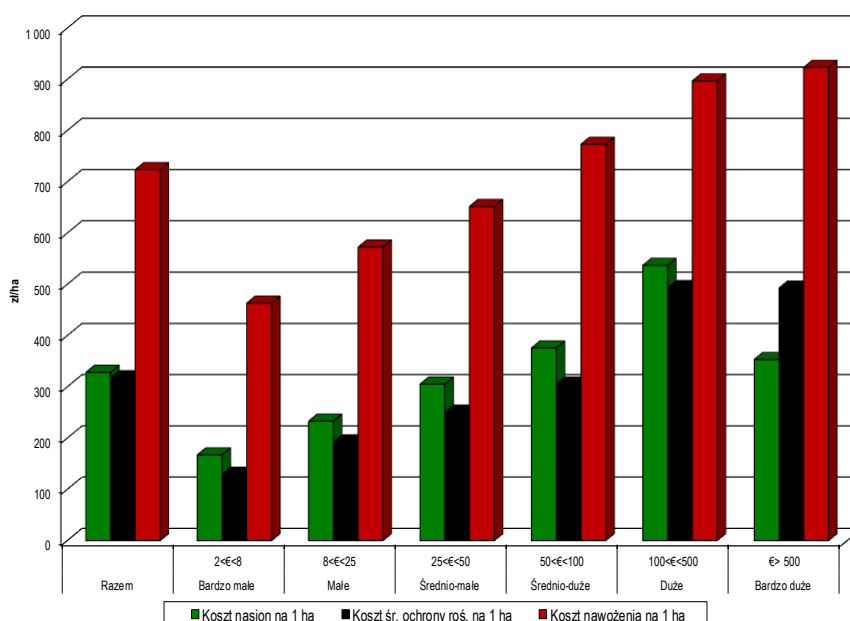

Koszty nasion i środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 500 tys. euro SO sukcesywnie wzrastały wraz z ich wielkością ekonomiczną, natomiast w gospodarstwach bardzo dużych nastąpił ich spadek w stosunku do gospodarstw dużych. (patrz: Wykres 2.2-16).

W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO koszty środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha UR były prawie 4-krotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych, a koszty nasion 3-krotnie.

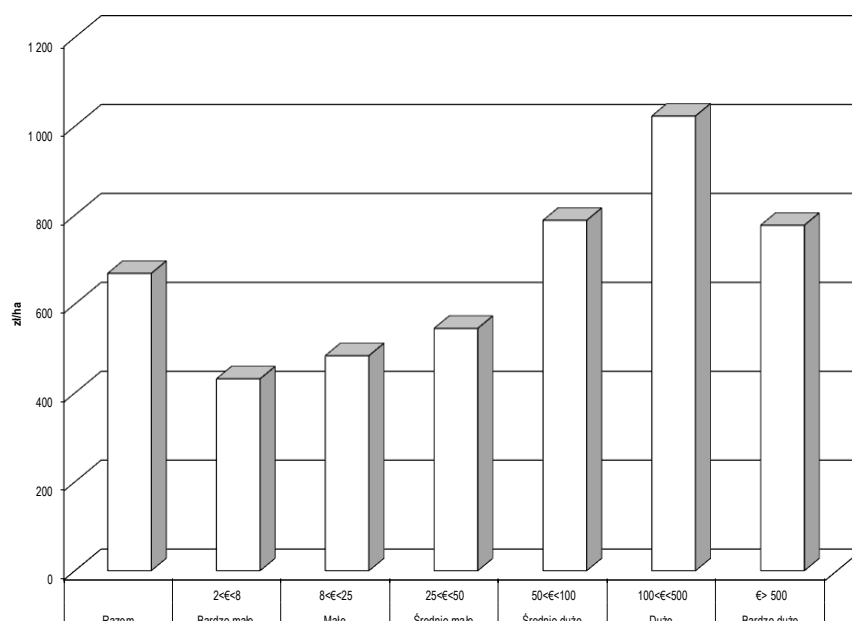
Z kolei najwyższe koszty nawożenia na 1 ha UR w gospodarstwach z regionu Wielkopolska i Śląsk poniosły w 2018 roku gospodarstwa bardzo duże (923 zł/ha).

Wykres 2.2-16 Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

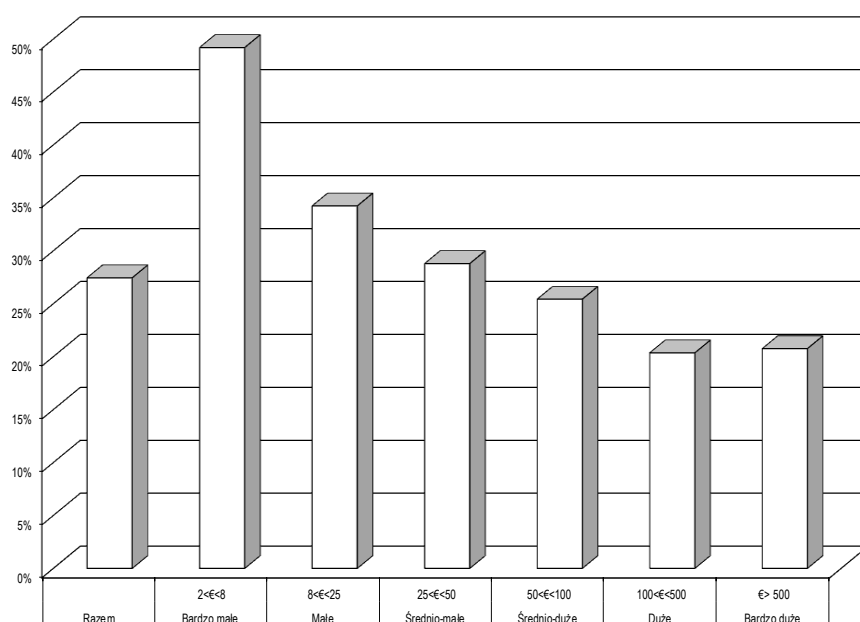
Z wielkością ekonomiczną bardzo silnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-17). W tym przypadku także obserwowany był wzrost kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Ich poziom oscylował pomiędzy 432 zł (gospodarstwa bardzo małe) a 1 023 zł (gospodarstwa duże), co stanowiło ponad 2-krotną różnicę między skrajnymi klasami wielkości ekonomicznej. Wiąże się to ze zróżnicowaniem działalności produkcyjnej i energochłonnością stosowanej technologii produkcji.

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z wyjątkiem gospodarstw bardzo dużych, w których odnotowano wzrost w stosunku do poprzedzającej je klasy wielkości ekonomicznej. Amortyzacja stanowiła 49% wartości dodanej brutto w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 8 tys. euro SO) i jej udział w wartości dodanej brutto zmalał do 20% w gospodarstwach dużych (od 100 do 500 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-18).

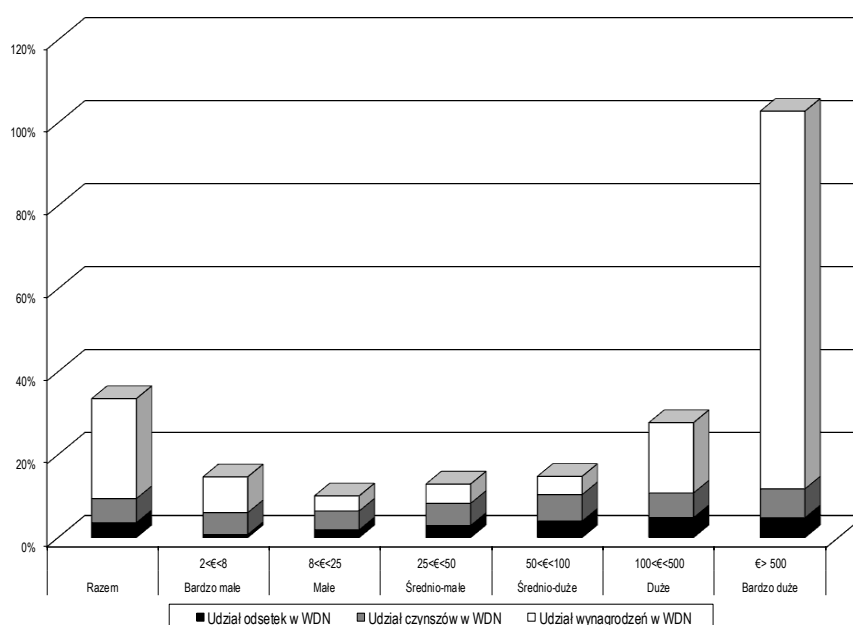
Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto informuje jaka jej część potrzebna była na pokrycie tego rodzaju kosztów¹⁰.

Szczególną uwagę w tym przypadku zwraca stopień zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro SO). W gospodarstwach tych 103% wartości dodanej netto zostało przeznaczone na pokrycie kosztów czynników zewnętrznych, w tym aż 91% stanowił udział wynagrodzeń (patrz: Wykres 2.2-19). Potwierdza to fakt oparcia działalności gospodarczej przez gospodarstwa największe na czynnikach zewnętrznych, przede wszystkim na pracy najemnej i kapitale obcym (porównaj Wykres 2.2-5 i Wykres 2.2-30). W populacji tych gospodarstw znaczną liczbę stanowiły gospodarstwa z osobowością prawną.

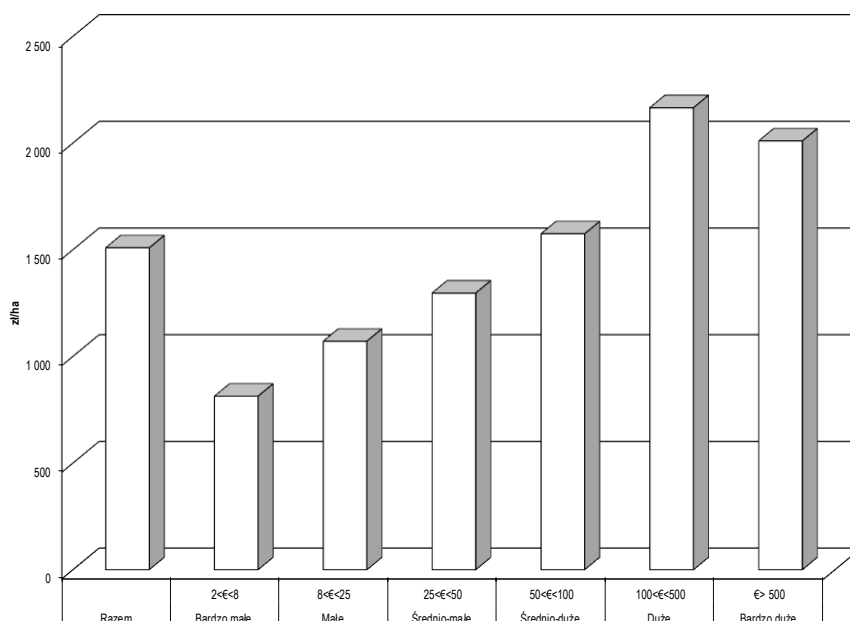
Wykres 2.2-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

Kosztochłonność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-20). Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej kosztochłonność produkcji roślinnej rośnie, z wyjątkiem gospodarstw bardzo dużych. W gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO) koszty produkcji roślinnej na 1 ha wyniosły 813 zł, natomiast w gospodarstwach dużych 2 165 zł, a w bardzo dużych 2 009 zł.

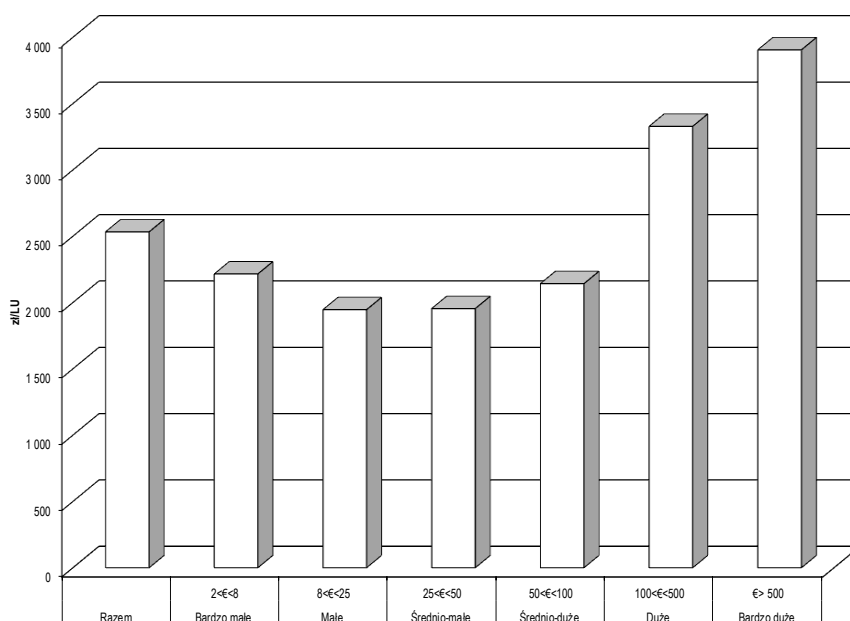
¹⁰ Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

Wykres 2.2-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

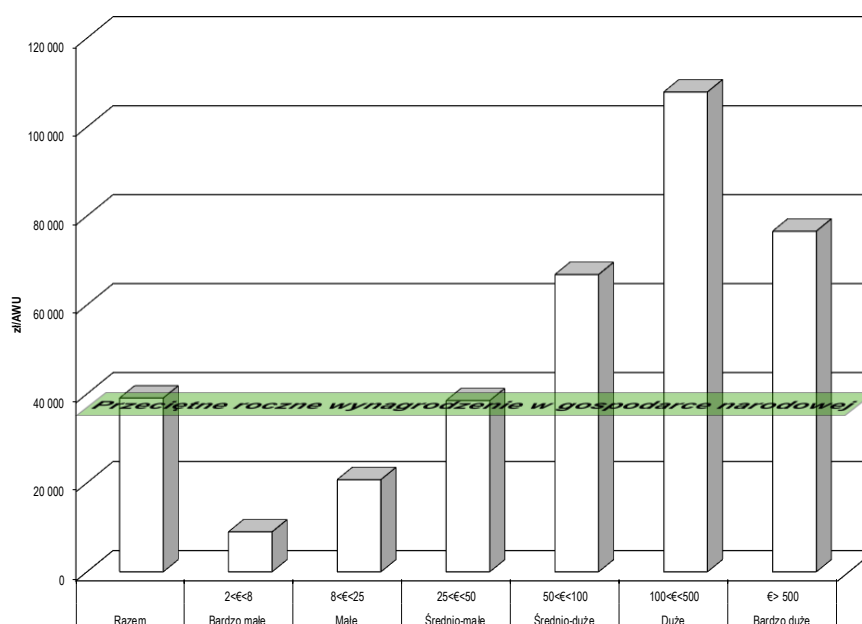
Kosztochłonność produkcji zwierzęcej mierzona wartością jej kosztów bezpośrednich na 1 LU była także wyższa w gospodarstwach większych ekonomicznie (patrz: Wykres 2.2-21). W gospodarstwach do 100 tys. euro SO różnice były niewielkie, a najwyższe koszty poniosły gospodarstwa bardzo duże (powyżej 500 tys. euro SO) i wyniosły one 3 905 zł/LU.

Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

W regionie Wielkopolska i Śląsk średnia wartość dodana netto wypracowana w gospodarstwach z pola obserwacji przez osobę pełnozatrudnioną przekroczyła przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej¹¹. Występowały jednak pod tym względem istotne różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Gospodarstwa o sile ekonomicznej od 25 tys. euro przekraczały przeciętne wynagrodzenie netto. Warto przy tym zwrócić uwagę, że w gospodarstwach bardzo dużych relacja ta była gorsza niż w gospodarstwach dużych. Bardzo słabo wypadły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro, które osiągnęły wartość dodaną netto na poziomie 24 - 56% przeciętnego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 2.2-22).

Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa)¹².

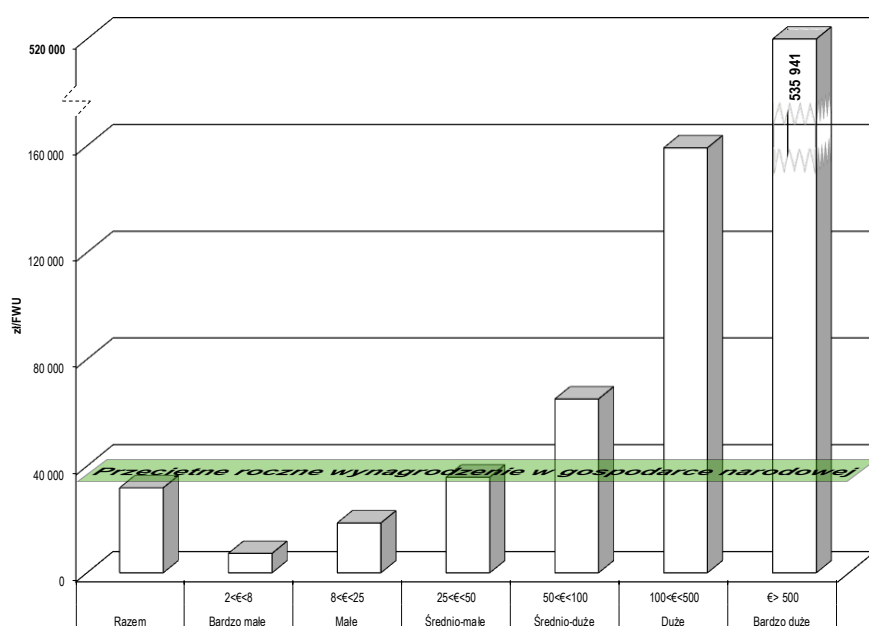
Podobnie jak w przypadku produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw wyznacza ich zdolność do tworzenia dochodów. Analizując dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadający na osobę pełnozatrudnioną rodziny zauważono, że jego wielkość była silnie związana z wielkością ekonomiczną. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu.

¹¹ Patrz: przypis 7, na str.27.

¹² Uwaga: należy pamiętać, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadający na osobę pełnozatrudnioną rodziny obliczony jest tylko dla gospodarstw rolnych, w których występują nakłady pracy własnej (SE015>0).

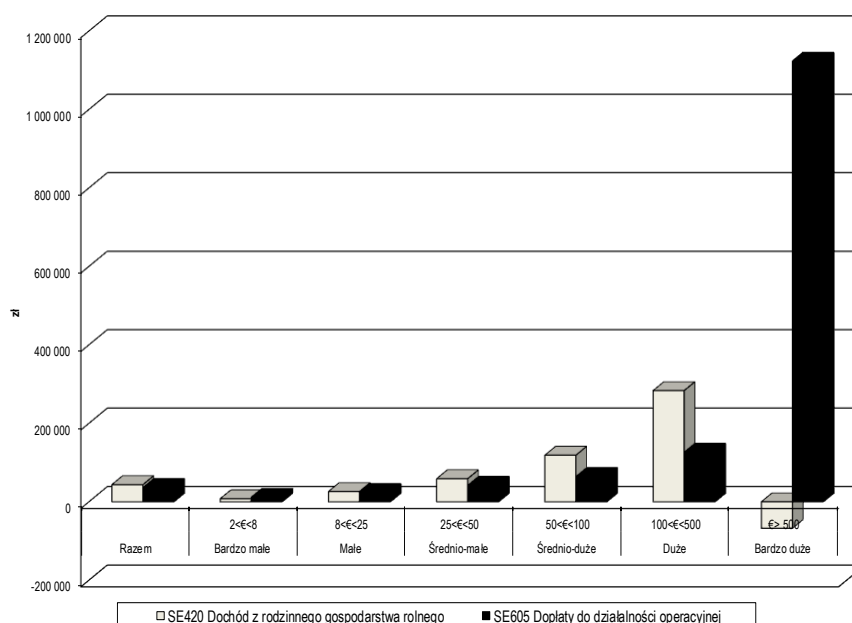
Szczególnie wysoki DzRGR osiągnęły gospodarstwa bardzo duże (powyżej 500 tys. euro SO), w których dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny był prawie 74-krotnie większy niż uzyskany przez gospodarstwa najmniejsze oraz ponad 14-krotnie większy od przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący zaledwie 20% średniego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 2.2-23).

Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

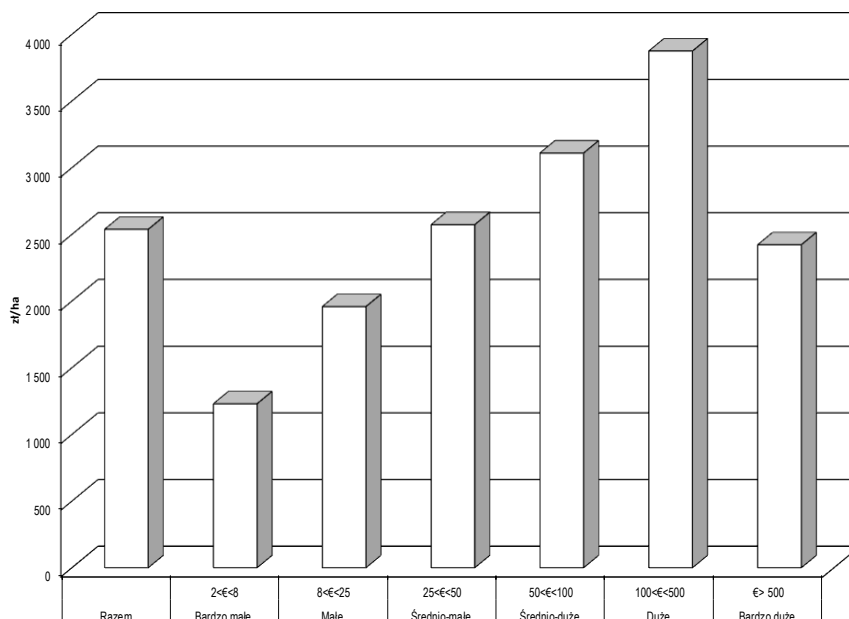
Gospodarstwa poniżej 8 tys. euro SO wykazywały dochód przeważnie tylko dzięki dopłatom (patrz: Wykres 2.2-24). Jest to związane z niższymi dochodami pochodzącymi z gospodarstwa. Podobna sytuacja (dopłaty przewyższające dochód) była również w grupie największych gospodarstw. Sytuacja ta jest wynikiem strat, które wykazywała ta grupa gospodarstw w analizowanym roku obrachunkowym. W gospodarstwach sklasyfikowanych w grupach od 8 do 500 tys. euro wartość uzyskanego dochodu przewyższała poziom dopłat. Najkorzystniejszą sytuację miały gospodarstwa duże, w których udział dopłat w DzRGR wyniósł 45%.

Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

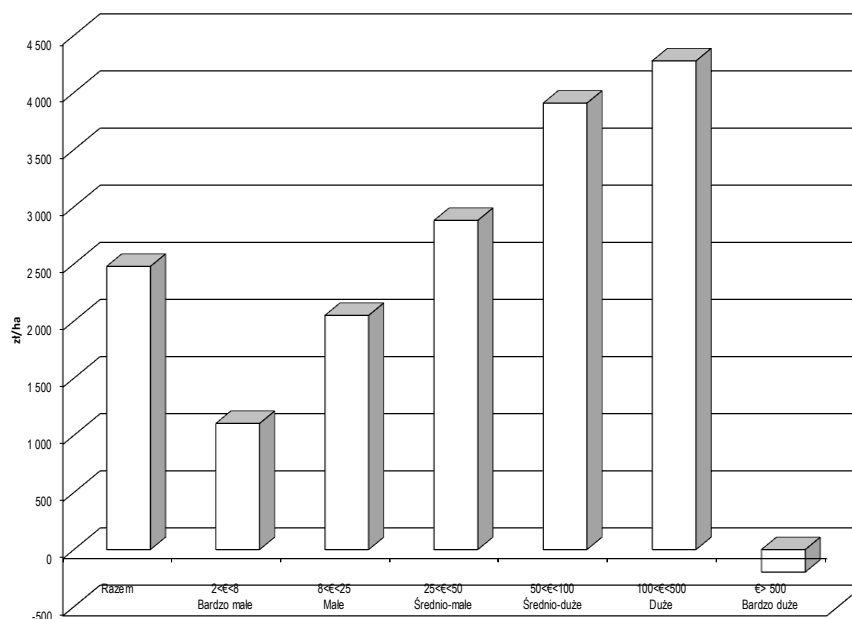
Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw, bez uwzględnienia obciążeń wynikających z użycia czynników wytwórczych. Wartość ta w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstw stale rosła, jednak w gospodarstwach największych znacznie się obniżyła. W gospodarstwach dużych (od 100 do 500 tys. euro SO) wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha wyniosła 3 875 zł/ha, dla porównania w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO) było to 1 229 zł/ha. W gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro SO) wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych wyniosła 2 422 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-25).

Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

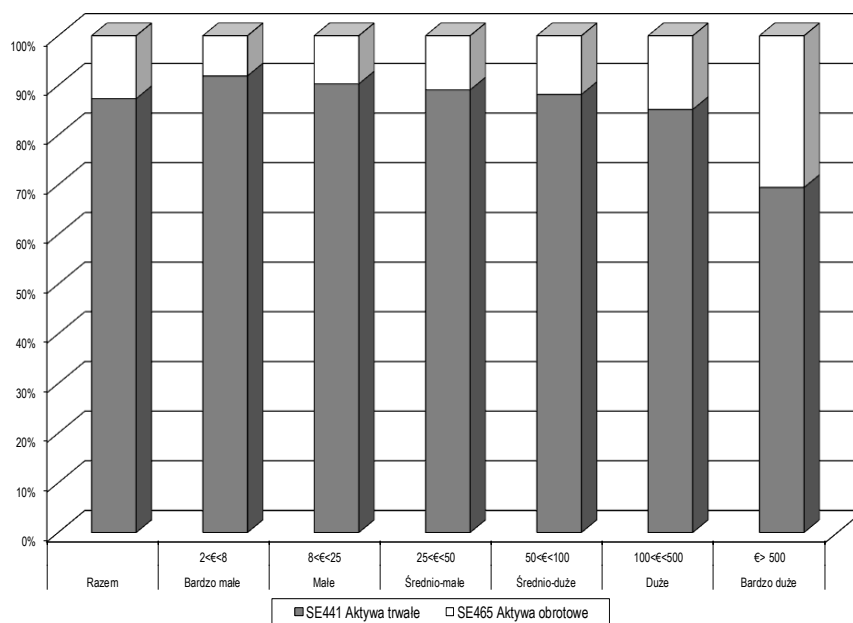
W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych najlepszy wynik pod tym względem osiągnęły gospodarstwa duże, w których dochód wyniósł 4 277 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-26). W gospodarstwach bardzo dużych dochód na 1 hektar własnych użytków rolnych był ujemny. Średnio w regionie Wielkopolska i Śląsk dochód w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych kształtował się na poziomie 2 478 zł.

Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

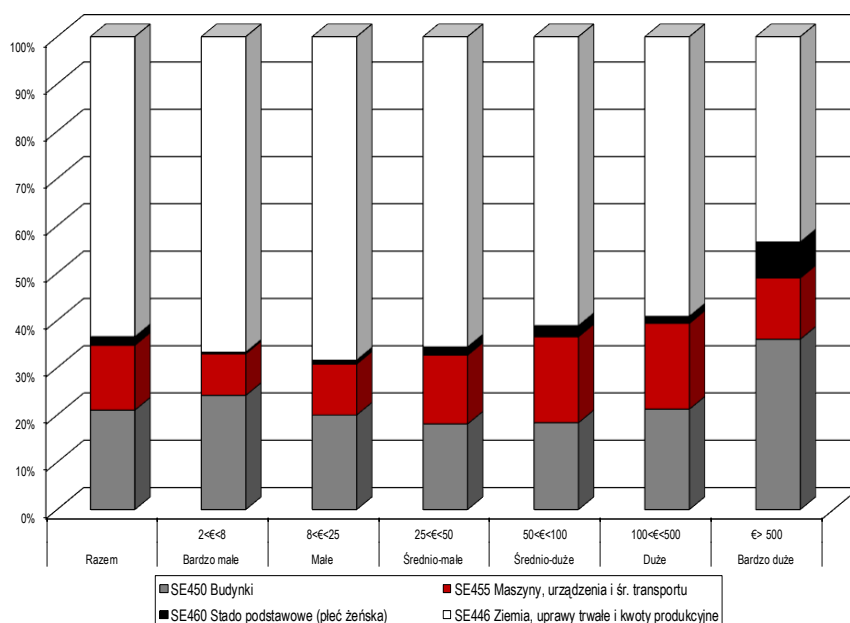
Wraz ze zmianą wielkości ekonomicznej gospodarstw zmieniała się również struktura aktywów w gospodarstwach rolnych (patrz: Wykres 2.2-27). Zaobserwowano, że udział aktywów trwałych malał z 92% w gospodarstwach bardzo małych do 69% w gospodarstwach bardzo dużych.

Wykres 2.2-27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

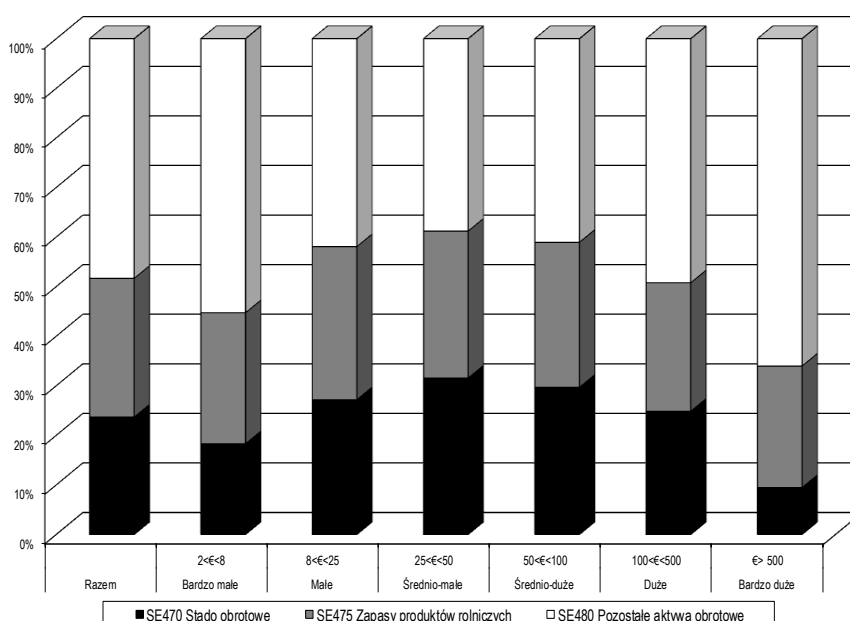
W strukturze aktywów trwałych, w większości klas wielkości ekonomicznej, dominowała ziemia – powyżej 59%. Jedynie w klasie gospodarstw powyżej 500 tys. euro SO udział ziemi wyniósł 43% środków trwałych (patrz: Wykres 2.2-28). Za wyjątkiem wspomnianej klasy wielkości ekonomicznej udział wartości ziemi w strukturze aktywów kształtował się na poziomie zbliżonym do przeciętnego w regionie. Znaczenie ziemi i upraw trwałych malało jednak wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z wyjątkiem gospodarstw małych, gdzie udział wspomnianej pozycji był wyższy niż w gospodarstwach bardzo małych. Inną tendencję można zauważyć w przypadku udziału budynków, które są drugim ważnym składnikiem aktywów trwałych. Najniższym ich udziałem charakteryzowały się gospodarstwa średnio-małe (18%), a najwyższym gospodarstwa bardzo duże (36%). Udział maszyn, urządzeń i środków transportu systematycznie wzrastał wraz z wielkością ekonomiczną gospodarstw, jedynie w gospodarstwach bardzo dużych nieznacznie się obniżył. Najniższy udział w aktywach trwałych miało stado podstawowe, które w żadnej grupie gospodarstw nie przekroczyło 8%. Najwyższym udziałem stada podstawowego zwierząt charakteryzowały się gospodarstwa bardzo duże.

Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

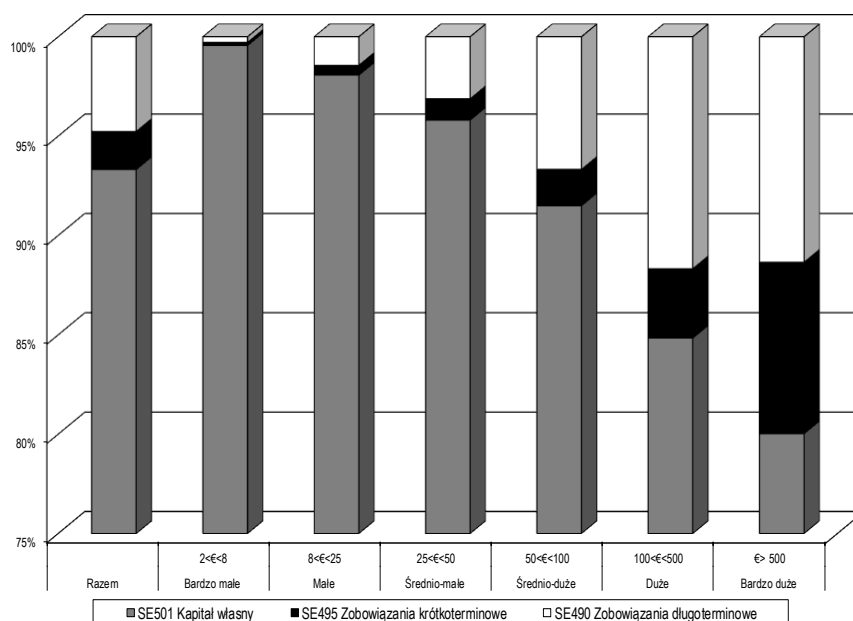
W strukturze aktywów obrotowych we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej odnotowano najwyższy udział pozostałych aktywów obrotowych, a szczególnie w gospodarstwach bardzo dużych - 66% (patrz: Wykres 2.2-29). Udział zapasów produktów rolniczych wahał się między 25% (gospodarstwa bardzo duże) a 31% (gospodarstwa małe). Stado obrotowe w zbiorowości gospodarstw stanowiło średnio 24% wartości aktywów obrotowych. W poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej było to od 9% (gospodarstwa bardzo duże) do 32% (gospodarstwa średnio-małe).

Wykres 2.2-29 Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

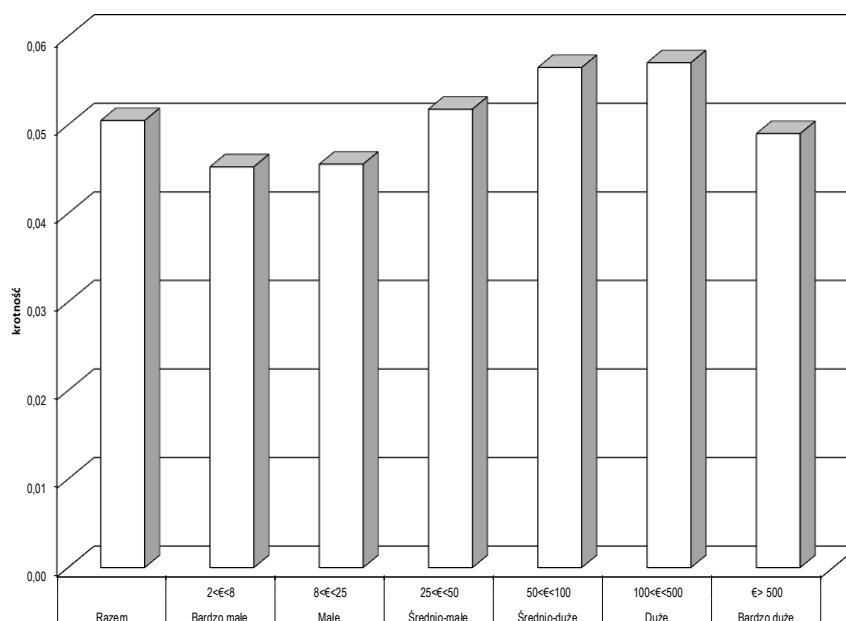
Związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw wykazywała również struktura pasywów (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym, tym większy był udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku. Zadłużenie gospodarstw wahało się od 0,44 % w gospodarstwach bardzo małych do 20% w gospodarstwach bardzo dużych. Udział zadłużenia długoterminowego wahał się od 57 do 79% zadłużenia ogółem.

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem (patrz: Wykres 2.2-31) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 500 tys. euro SO wzrastał wraz z wielkością ekonomiczną gospodarstw. W gospodarstwach średnio-dużych i dużych osiągnął najwyższy poziom, natomiast w gospodarstwach bardzo dużych nastąpił znaczny spadek tej relacji.

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wnioski

1. Uwzględniając wielkość ekonomiczną w polu obserwacji z regionu Wielkopolska i Śląsk w 2018 r. licznie dominowały gospodarstwa do 50 tys. euro SO (88%). Z kolei pod względem typu rolniczego zdecydowanie najwięcej gospodarstw było w typie mieszanym (46%).
2. Najwyższą efektywnością gospodarowania, mierzoną relacją kosztów do produkcji, charakteryzowały się gospodarstwa z krowami mlecznymi. W roku 2018 niską efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa o mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Koszty produkcji w tych gospodarstwach wyniosły 1,02 zł na jednostkę wartości produkcji. Z kolei pod względem klas wielkości ekonomicznej najniższą efektywność gospodarowania zaobserwowano w gospodarstwach bardzo dużych, natomiast najbardziej efektywne były gospodarstwa średnio-duże.
3. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie dwóch kryteriów grupowania (TF8, ES6), uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodnich (21 585 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 100 - 500 tys. euro SO (3 875 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (2 096 zł) oraz gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (1 229 zł).
4. Spośród analizowanych rozkładów grup gospodarstw najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny uzyskały

gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu (202 703 zł) i gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO (535 941 zł). Z kolei wartości najniższe uzyskały gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (22 648 zł) oraz gospodarstwa od 2 do 8 tys. euro SO (7 282 zł).

5. Najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu z rodzinnego gospodarstwa uzyskały gospodarstwa z produkcją mieszaną (126%) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (147%). Natomiast najniższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu odnotowano w gospodarstwach z uprawami ogrodnictwami (8%) oraz w gospodarstwach od 100 do 500 tys. euro SO (45%). Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 500 tys. euro SO otrzymały najwięcej dopłat 1,1 mln zł i nie wypracowały dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, a strata kształtowała się na poziomie - 67 tys. złotych.

Niniejsze opracowanie należy traktować jako zachętę i przyczynek do pogłębionej statystycznej analizy zbiorowości tych gospodarstw, która w pełni określi sytuację ekonomiczną gospodarstw w 2018 r. w regionie Wielkopolska i Śląsk.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB